

**AYLIK
DERGİ**

YENİDEN TÜRK DİLİ DERGİSİ

YIL: 1 CİLT: 1 SAYI: 3 MART- NİSAN 2018

Av. Sencer Karacalıoğlu
Prof. Dr. Ömer Demircan
Doç.Dr. Okan Baba
Prof.Dr.Süreyya Ülker
Nuray Gök Aksamaz
Prof.Dr.Yıldız Tümerdem
Fügen Kıvılcımer
Hikmet Kurter
Fatma Başural
Türkay Korkmaz
Turgut Acar
Yılmaz Çongar

YTDD

İÇİNDEKİLER

Sencer Karacalıoğlu	Şuradan Buradan	s. 1-2
Prof.Dr. Ömer Demircan	Uyumsuz-ek'leşme	s.3-6
Doç. Dr. Okan Baba	İkinci Yeni Üzerine Bir Deneme	s.7-10
Prof.Dr. Süreyya Ülker	Hekimlik Dilimizdeki Almanca Alıntılar	s. 10-14
Nuray Gök Aksamaz	Sanatla Duvarların Yıkıldığı Duygusu	s.15-19
Prof.Dr.Yıldız Tümerdem	Tarihten Ders Almadan Yönetmek	s.19-22
Fügen Kıvılcımer	Turgut Uyar	s.22-30
Hikmet Kurter	Mehmet Başaran'ın Ardından	s.30-32
Fatma Başural	Kadınlarda Örtünme	s.32-39
Türkay Korkmaz	Türkçe Matematiksel Bir Dildir	s.40-45
ÖYKÜLER :		
Turgut Acar	Elimde Pullu Zarf	s. 46-49
KİTAP TANITIMI :		
Yılmaz Çongar	Penguen Oteli	s.50-53

=====

ŞURADAN BURADAN

SENCER KARACALIOĞLU

-8 FABRİKA

bu ağır soluklu adamlar işçi olacaklar

dudakları yanık kötü cıgaralardan

avuçlarının dibi delinmiş

ayakları yere heybetle basıyor

birileri gümüşhâne'den

birileri şîrân'dan

bu adamlar hilafsız toprak adamları

işçi olacaklar

nemli şayak giyimleri tüte tüte getirecekler sabahı

çarşının en yağlı en sıcak çorbasına ekmek doğrayacaklar

bandala'lı İsmail'in kahvesine uğrayacaklar

ve bir gocuk gibi alıp sırtlarına gökyüzünü

tütün dumanı dökerek

erkek burunlarından

şeker fabrikasına varacaklar

az buçuk efkârlı

tedirgin biraz

ama mağrur ve kararlı

hey allahım

nasıl dağlara vurup geliyor fabrikanın gürültüsü

Attilâ İlhan / ben sana mecburum/memleket havası

Geçtiğimiz günlerde, Cumhuriyet sonrası sanayileşme atılımının öncü fabrikaları olan şeker fabrikalarının da satışına karar verildi. Bir yandan Dillerde milli/ulusal ve yerlilik savsözü/sloganı, öte yandan Cumhuriyet döneminin İktisadi Devlet Kuruluşlarının tümünün satışı. Bundan önceki bir çok özelleştirme örneklerinde de olduğu gibi büyük olasılıkla bu 14

(2)

fabrika da, yok pahasına satılacak. Ben, satış kararı alanların bu fabrikaların kuruluş yıllarının kokusunu ciğerlerine çekebilmeleri için, Attila İlhan'ın fabrika adlı şiirin en azından bir kez okumalarını salık veririm. Şeker Fabrikalarının ve öteki İktisadi Devlet Kuruluşlarının Türkiye için önemini kavramalarına yardımcı olabilir. Bu ülkede Şeker Fabrikaları yalnızca şeker, metil alkol üretimini, ya da şeker üretiminde kullandığı pancardan elde edilen melasın hayvan yemi olarak kullanılmasını sağlamamıştır. Tüm İktisadi Devlet Kuruluşları gibi, gizli ve açık işsizliği azaltıp işçi sınıfının çoğaltılmasına katkı sağlamıştır. Esnafın yüzünü güldürmüş, bir bölüm köylünün geçim kaynağının güvencesi olmuştur. Bünyesindeki sosyal tesislerle toplumun modernleşmesi yönünde büyük atılımların öncüsü olmuş, yerli ve ulusal bir ekonominin olmazsa olmazları olmuşlardır. Kısıma uğratılmalarının nedeni de bu olsa gerek...

Şeker Fabrikalarının büyük olasılıkla yok pahasına satılması neyi sağlayacak dersenez, öncelikle çözüm ona yerli görüntülü kimi siyasal yandaşları varsıllaştıracak. İkinci olarak Türkiye şeker piyasası, halkın sağlığını bozacak nişasta bazlı şekerle yükümlü kılınacak. Avrupa Devletleri bizi kışkırdıkları için, nişasta bazlı şeker üretimini yasaklamışlar kimin umurunda? Önemli olan, nişasta bazlı şeker üretiminin dünya devi Cargill'in, şeker piyasasının hükmedeni olması. Ne de olsa yerli, ulusal/milli!

Bu yazının noktasını da Hasan Hüseyin Korkmazgil koysun.

“Vatan topraksa eğer

Ormansa nehirse madense vatan

İşçiye köylüye aydınsa vatan

Yani yapıp yaratmaksa her şeyi yeni baştan

Sevmeyi yeni baştan

Alkışı yeni baştan

Bir hesabı vardır bunun sorulur

Bir hesabı soracaklar bulunur

Akgün karagünden öcünü alır bir gün”

Hasan Hüseyin Korkmazgil

=====

'Uyumsuz-ek'leşme

Prof . Dr. Ömer Demircan

Başlangıçta, Türkçe kökler tek-hecelidir: göz, ip, su, piş-, al-, ye-, boş, az,... .Bu yanıyla Türkçe, Çince'ye benzer. Kökeni bir sözcüğe dayanan / dayanmayan:"-DİR, -(İ)G, -Gİ" gibi ek biçimleri tek heceyi geçmez. Köklere çok sayıda, onbeş dolayında sonekleme işlemi uygulanabilir:"yer-li-le-ş-tir-il-e-me-di-k-ler-Ø-i-n-den-dir-Ø-Ø". Ses karşıtlıkları kolay korunamayacağından, ünlülerde "ince-kalın, düz-yuvarlak" ayrımları ile patlamalı ünsüzlerde "ötümlü-ötümsüz" karşıtlığı silinir. Ses-uyumu denen o işlem nedeniyle köklere kullanılan otuz sesbirim ayrımı, eklerde onbeş karşıtlığa iner. Sesdizimsel etkileşim nedeniyle kök ve ek biçimlerinde olası değişim, bir yandan "hece-sürelî-ritim", öte yandan "koruma sesleri" ile önlenir.

İki eylemin anlam aşınmasına uğramadan birleşmesi birleşik eylem olarak verilmektedir : çek git, vur kaç-, çık-ıp git-, çiz-erek / çiz-meden anlat-, görmezden gel-, Adlarla birleşen eylemler düzenlamlı ise "eylem tamlaması": yemek yap-, ateş yak-, duvar ör-, beşe böl/ bir dene-; bol gel-; çiğ ye-; çok konuş-; dar gel-; dik bak-; dip tara-; düz git-;... , yananlamlı ise "bileşik eylem" sayılır: alt et-; baş yar-; dar gel-; dik bak-; Ne var ki, "görmezden gel-(di-Ø-Ø) gibi düşümlü birimler bileşik-eylem değil, ayrı öğeleri olduğundan, bileşik-yüklem sayılır.

Düzenlamlı birliklerin üç ayrı türünden söz edilebilir: i) Türkçe ad + yardımcı eylem: el et-, çabuk ol-, sol yap-, el at-, ... ii) yabancı dillerden örneksime ile oluşmuş ad + yardımcı eylem: şok ol-, şut çek-, çek et-, gol ye-, duş yap-, duş al, ... iii) ad işlevli alıntı-eylem + Türkçe yardımcı eylem: check > çek et, accord > akort et, alarm > alarm ver, test > test et, diet > diyet yap, film > filim çek, stock > stok yap, camp > kamp yap, contact > kontak kur, copy > kopya çek, start > start al, signal > sinyal ver, tost > tost yap, tour > tur at,

(4)

Türkçe bir eylem ile bir yardımcı eylem: “eylem+yardımcı-eylem” dizimiyle birleşirken, araya ünlü (Ü) içeren, “istek” anlamı “-(y)Ü” eki girer. Bu ekin geniş ve dar ünlü içerden alt biçimleri vardır. Yüklem-tabanı olan eylem bir ünlü ile biterse, ara-ünlüler tabana ancak koruma ünsüzü /-y-/ ile katılabilir: oyna-ya-bil, tanıyabil, söyleyebil, koruyabil, “Öde-yi-ver-” gibi örneklerde /v/ dudak ünsüzünden dolayı ünlü darlaşır. ‘İstek’ anlamı ara ek: Yaz-À-bil, yürü-yÀ-bil, aç-(İ)-ver-, uyu-(y)-(İ)-ver, gid-(À)-dur-, yürü-yÀ-dur, bak-À-kal, uyu-(y)-(À)-kal-, düş-(y)À-yaz, Burada “-(y)Ü” eki /-a,-e,-ı,-i,-ü,-u,-ya,-ye,-yı,-yi,-yü,-yu/ sesletimlerinden sesel bağlama göre seçilen bir biçimle yer alır. Eski emir biçimi: “Onu buraya tez getir-e!” gibi, başka kullanım söz konusu değilse, “-(y)À-bil” gibi biçimler “bileşik ek”ler sayılır. “İstek” ayrımına bağlanabilen “-(y)À” parçası eylemi yapana bağlıdır. Öyle biçimlerde “-(y)À” eki yinelenebilir: “Daha iyi gör-e1-bil-e2-sin diye ışığı açtım” içinde birinci “-e1” yapana, ikinci “e2” konuşana bağlı görünüyor.

1. Araya giren “-(y)Ü” ekinin işlevi, yüklem tabanına “istek” anlamı/ayrımı eklemektir. Bu yanıyla ara ek “-(y)Ü” ulamsal (sözel türe ve işleve bağlı “eylem + istek, ad+ çoğul, ...” gibi bir ayırım taşıyan) bir ek sayılır.

2. Bir eyleme katılan ulamsal bir ekten sonra gelen birim tabana: kendi düzenlamı dışında bir başka ulamsal ayırım katıyorsa, o kök-sözcük de bir ek-işlevi görür. “Gör-e-bil-, yaz-ı-ver-, ...” içinde ne “bil-” biçimi “bilmek” anlamını, ne de “ver-” biçimi “vermek” anlamını taşımaz. /-bil/ ile yüklem tabanına “yeterlik” ayrımı, “/-vër/ ile de “tezlik” ayrımı katılır. Öyleyse “bİL-, vër-, ...” yardımcı-eylemleri ekler: “-bil-, -vër-, -dür-, -kāl-, -yāz, ...” biçimleri her zaman “-(y)Ü” eki ile birlikte kullanılır. Anlam da iki eke birlikte yüklenir. Öyleyse “-(y)Ü-bil-, -(y)Ü- vër-, -(y)Ü- dür-, -(y)Ü- kāl-, -(y)Ü- yāz”, birer “yardımcı eylem” olmaktan çıkıp bileşik eklere dönüşmüş olup bileşik biçimler:” yeterlik eki, tezlik eki, sürel ek, istek/rica eki” diye adlandırılmalıdırlar. Bu dönüşümde alt işlemler şunlardır:

2.1. ‘Ver-’ üç katıllı (yapan, etkilenen, yararlanan) bir eylemdir: Mehmet kitab-ı onbaşı-ya ver-di. Ancak ‘ver-mek’ anlamı bu eylem, /vër1-İ-vër2/ içinde iki ayrı birim olup iki ayrı anlam taşır: /vër1-/ ver-mek eylemi, /-vër2-/: “önceki eyleme “tezlik” ayrımı katan bir birim.

2.2. /vër1-/ vurgulu bir birim, /-vër2-/ ise vurgusuz bir birimdir.

(5)

2.3. /vër1-/ (2.1) içinde olduğu gibi bağımsız bir eylem olarak kullanılır. /-vër2-/ ise, ancak “-(y)Û” (> -(y)i) eki ardından yükleme eklenebilir.

2.4. O durumda “-(y)Û-vër” bileşik bir birime dönüşmüş sayılır: “Arkadaşına yardım ed-i-ver” içinde “et-” yardımcı eylem, /-vër/ ise tek biçimle ekleşmiş bir birim sayılır.

2.5. Tek başına kullanılamayan bir birim önsel bir eke bağlı ise, o da bir ek düzeyine inmiştir.

2.6. Üstelik, iletilen anlam sözlüksel bir anlam değil, ulamsal bir ayrımdır. Bu nedenlerle /-vër2-/ ve benzerleri birer uyumsuz ek sayılırlar. “Bil-” eylem kökü vurgulu bir “-bil” ekine, “ver-, dür-, kâl-, yâz...” biçimleri ise, vurgusuz “-vër-, -dür-, -kâl-, ...” eklerine dönüşür. O zaman ara ek “-(y)Û” nun /i, ı, ü, u, a, e, yi, yı, yü, yu, ya, ye/ sesletimleri olur. “-(y)Û-bil, -(y)Û-vër, -(y)Û-dür, -(y)Û-kâl, ...” olarak yazılabilen o ekler ardışık / bileşik eklerdir.

Türkçede “ek-dizimi” ile “anamlama” ilişkisini doğru dürüst incelemek yerine, o birimleri “bileşik” sayarak işlemin doğru anlaşılması engellenmiştir. Orientalistin Türkçeye bu tür “çevirisel” bakışları Türkçe değildir.

3. Eğer “-(y)Û-bil, -(y)Û-vër, -(y)Û-dür, -(y)Û-kâl, ...” birer ek ise, onlara “yardımcı-eylem” denemez; dizgesel olarak ancak “yeterlik eki /-bil/”, “tezlik eki /-vër/ gibi adlar koşulabilir. “-(y)Û-” bağlayıcı bir ek değildir; dizim işlevli ulamsal bir ektir. Yardımcı eylem biçimleri ekleşince, “neden tek-biçimli kalmışlar” diye sorulursa, buna iki yanıt verilebilir: i) İlk dönemde uyumsal, çok-biçimli olan sonekler, bir kökten dönüşmeyip doğrudan ek olarak biçimlenmiştir. ii) sonradan tabanı bir sözcük olan soneklerin çok-biçimli olması ya durmuş, ya da zamana yayılmış olabilir. Özel veri-tabanlarına dayalı on yılı aşan sürekli inceleme sürecinde ortaya çıkan Türkçe ayrımlar, Türkçe dilbilgisinin N. Ataç ile H. Â. Yücel’in tanıklıklarını doğru çıkardı. Türkçe dilbilgisi Batı kaynaklara göre “çevirisel” olarak yazılmış bir Osmanlıca dilbilgisidir. Ona dayalı iler-tutar yanı olmayan yarım-yurum yakıştırmalarla bilimsel açıdan “eksik gözleme” aşamasında kalmış, betimleme, açıklama aşamalarının uzağında, öylece korunmaktadır. Doğru birim, biçim, ayırım, işlem, işlevler, ancak “Türkçeye Türkçeden bakarak” ortaya konabilir. Türkçe, eski ve çevirsel,

(6)

Türkçe-dışı, yanlış ayırmılayan terimlerle öğretime bağlandığı için – Türkçeyi bugün de o yanlış terimlerle anlatan yazıların gözetilmesi tutarsızdır. Dil üzerine yargılar bilimsel doğrulara dayanmak zorundadır. Anlatımı zordur, okur da anlama-çabası içinde olursa, durum değişebilir. Yoksa, kendi yanlışlarını sürdüren yazılar beklenerek Türkçeye herhangi bir katkı sağlanamaz. Dergilerde yayınlanan dil yazılarını okuyorum; neredeyse her yazı Dil Devrimine aykırı bireysel yakıştırmalar içeriyor.

Dilbilgileri. Dilbilgileri. Ergin, (1962: 365-367): isim+fiil = birleşik fiil (yok et, alay et, yok ol, gürültü yap, almış ol-), fiil+yardımcı fiil =; bileşik fiil (gele bilme, tutu verme, tutmayı ver-, yapa dur-; i,e = yardımcı ses); Gencan, 1966: ad+et yardımcı fiili (düz ol-, iz et-), eylem+eylem = “bileşik fiil (gid-e bilmek, oyna-ya kalmak, gid-i vermek). Banguoğlu (1974) “*zarf öbeği: ileri sür, hoş gör, boşver; *çekim öbeği: kar yağmak, dile düşmek, yolda kalmak, göz yum, diş bile, ele al,, göze gir,, baştan sav, gözünde tüt; *yardımcı fiil: alt et-, söz et-, yol al-, doğum yap-; *bağlam öbeği: sayıp dök, saçıp savur, alış veriş, gezip toz-, emme basma, ver veriştir, -i, ve -e zarf fiili + yardımcı fiil (çek-i vermek, bak-a kalmak, gör – bilmek). Korkmaz (2003: 150-) içinde: esas fiil + zarf fiil eki + yardımcı fiil (çek-i ver-, bak-a kal-, düş-e yaz), Eski sözcük türü ile adlama: zarf fiil eki, zarf fiil öbeği, çekim öbeği. Yardımcı eylemlerle: bağlam öbeği, eylemsi, Bileşik ekler: ad+yardımcı fiil (et-, ol- // bul-, bulun-, buyur-, eyle-, kıl-, yap-; karmaşık fiiller: sıfat fiil + yardımcı fiil: i) Öncelik fiilleri, (-mış ol-): anlamış ol-; ii) Alışkanlık fiilleri (-lr al-, -mAz ol-) okumaz ol-, gitmez ol-; iii) Niyet fiilleri (-AcAk ol-, -lcl ol-, -(l)msAr ol-): alacak ol-, gidici ol-, gidesi ol-, verimser ol. Bileşik fiil: Fiil + -(y)Ü + yardımcı fiil (+ bil-, ver-, dur-, yaz-, gel-, gör-, kal-) iv) Yeterlik fiilleri: -(y)A + bil-: açabil-, alabil- ; v) Tezlik fiilleri: -(y)l + ver-: aliver-, gidiver- ; vi) Süreklilik fiilleri: -(y)l / -(y)A + dur-, gel-, kal-, gör-, koy-: gidedur-, çıkagel-, kalakal-, istemeye gör-, alıkoy; vii) Yaklaşma fiilleri: -(y)A + yaz-: düşeyaz-; viii) Uzaklaşma fiilleri: -(y)lp git: geçip git-, dalıp git. İkili birleşik fiil: -(y)lp git: alıp ver-, dolup-taş- Durum ekli ad + fiil : -(y)l, -(y)A, -(n)dA, -(n)dAn, -dA+ki. Lewis (1967) Gerek yalın yardımcı eylem, gerekse “-(y)À” ekli birimler (compound) bileşik eylem olarak verilmiş. ... =====

İKİNCİ YENİ ÜZERİNE BİR DENEME

Doç. Dr. M. OKAN BABA

Her akım kendinden önceki dönem içinde gelişir, Sanatların gelişmesinde eski ve yeni bir arada bulunur, zamanla güçlü ve canlı olan kalır zayıf olan kaybolur. İkinci yeni Şiiri de böyle ortaya çıktı. On yıl şiir dünyamızı etkiledi. Bu şiirin önde gelen şairleri, doğum tarihlerine göre İlhan Berk, Turgut Uyar, Edip Can Sever, Cemal Süreyya, Ece Ayhan ,Sezai Kara Karakoç, Ülkü tamer İlk ürünlerini 1935-1954 yıllarında verdiler.

İkinci Yeni anlayışı şöyle ortaya çıktı, Garip akımının kurucularından Oktay Rifat zamanla kendi şiirini geliştirdi. Yeni bir şiir anlayışına ulaştı. 1956' Perçemli Sokak adlı şiir kitabının önsözünde şiir hakkındaki düşüncelerini şöyle açıkladı. 'Dil bir anlatım aracıdır...Bir dili kullanmak kelimelerin bizde uyandırdığı görüntülerin(İmge,hayal) yardımıyla bir şeyler anlatmak demektir.O şeye anlam diyoruz..Ama biz sözler arasında bir ayrım yaparız..."Ahmet düştü"Sözünün bir anlamı vardır,Çünkü Ahmet düşebilir' lamba saçları ıslak" sözünün bir anlamı yoktur.Çünkü lambanın saçları yoktur.Bir kelime sanatı, bu yüzden bir görüntü sanatı olan şiirin sadece olabilecek görüntülere bağlı kalması istenemez.."Dizimde kelimeler arasındaki ilişkiler yeni anlamlar getireceğini anlatmak ister Oktay Rifat.Bu anlayış,İkinci Yeninin ilkelerine birçok yönden benziyordu..Çeşitli yollardan gelerek,şiir anlayışları kesişen İkinci Yeni şairleri 1956'da şiirlerini yayınlanmaya başlayınca önce dilinden dolayı eleştirildi. Bu anlaşılması zor bir şiirdi. Özellikle anlaşılması için birikim isteyen bir şiir olmuştur. Örneğin Ece Ayhan

BİR KEDİ KARA

Gelir bir dalgın cambaz.Geç saatlerin denizinden

Üfler lambayı. Uezanır ağladığım yanıma.Danyal yalvaç için

Aşağıda kör bir kadın.Hısım.Sayıklar bir dilde bilmediğim.

Göksünde ağır bir kelebek,İçinde kırık çekmeceler.

İçer içki Üzüncü Teyze Tavernasında işler gergef.İnsancıl okullardankovgun. Geçer sokaktan bakışsız bir kedi kara.Çuvalında yeni ölmüş bir çocuk.

Kanatları sığmamış. Bağırır Eskici Dede.Bir korsan gemisi!girmiş körfeze

Bu şiir geleneksel şiirden bir iz taşımaz, İlk bakışta bu şiirde ne konu,ne alam birden fark edilmez. Dile gelince dizimi bozarak yeni bir söylem bulmaya çalışmış. Böyle bir şiir bu ilk bakışta büyük bir tepkiden çok , insanlarda bir hayret, uyandırıyor. Gerçekten anlamı yok mudur? Kapalı da olsa ...

Asım Bezirci İkinci yeni üzerinde yaptığı çalışmada bu akımın özelliklerini şöyle sıralıyor” İmgeye kaplarını yeniden açmak, edebi sanatlara özgürlük tanımak, sadelikten ayrılmak, Ortak dile sırt çevirmek, Folkloru şiire düşman görmek, şehirli küçük adama boş vermek, şiiri ustan ve anlamdan kaydırmak, Duyguya çağrışıma önem vermek. Bir birçok şair tarafından yararsız bir şiir olduğu ileri sürülmüştür. Bir aknede verdiği yanıtta”Bir duyguya, bir düşünceye bağlanmadan yazılacak şiirin salt toplum yönünden değil toplu olarak faydasız olduğuna inanıyorum.”diyor Ahmet Oktay.

Buna karşın ikinci yeni şairleri düşüncelerini şöyle açıklıyorlardı Edip Cansever ‘Tek Sesli Şirden Çok Sesli Şiire” başlıklı yazısında,dizenin yeni insanın duygu ve düşüncelerini karşılamayacağını, bunun için yeni bir sözdizimi yaratmak gerektiğini ‘ileri sürüyordu..

Cemal Süreyya “Folklor şiire düşman” başlıklı yazısında, deyimlerin eski söz kalıplarının,

Folklor ürünlerinin şiirin gelişmesini engellediğini söylüyor.. İlhan Berk “Dizenin serüveni’

adlı yazısında” İkinci yeniin şiir yapısındaki özellikle dizede yaptığı bir ayaklanış belki de en önemli yaratıcı ögedir.”diyor. Şiirin kapalı olmasını savunan ilhan Berk şiirde ,yazdığı bir denemede.” Bence bugünkü şiir, yeni dediğimiz şiiri dünkü şiirden ayıran ilkelerin başına anlam geliyor. Divan şiiri bir yana, şiirimiz hep mi hep nesir ile nesirdeki gibi bir anlam kurmaya çalışmıştır. Şuraya varıyorum; şiir bir şeyi söylemekten çok ,duyurur diyorum.” Başka bir yazısında”Ahmet Haşim’in bugünkü şiirinize etkisine gelince İkinci Yeni dediğimiz kapalı dediğimiz şiirin kozasını o kurmuştur.”Sezai Karakoç İkinci yeniyi Neo-realist(yeni gerçekçi) olarak niteler . “Ben’in küçük davranışını bile büyük bir haber gibidir.Yaşama vardır ve önemlidir, amma bir haber olarak .Neyin haberi? Bunu şair de bilmez . Orhan Veli akımı günlük çırpınışların şiiriydi,bu şiir ise yaşamayı gerçek yaşamayı cevheriyle görmeye yakalamaya çalışıyor.”der. Muzaffer Erdost” Yeni şiirin doğrudan doğruya kelimeler arasındaki olanakları deneyerek yeni bileşkelere vardığı, bu şiirin bir şey söylese söylediğinin tesadüfi olduğu, yani ozanın bir düşünceyi, bir duyguyu,bir olayı anlamak için mısıra kurmaya gitmediği, kelimeleri alıp onlardan mısrasını kurduğu,ama sonunda şiirin gene de bir şeyler söylediği,çünkü ozanın kelimelerinin uydurma ya da yabancı kelimeler değil;bizim kelimelerimiz olduğu, çünkü bu şiirin amacının bir şey söylemek değil,Şiirin kendisi kurmak olduğu”nu söyleyerek İkinci Yeniyi savunur.İkinci yeniin toplumcu bir edebiyat olmadığını ileri sürenlere karşı Muzaffer Erdost” Edebiyatta Çevrenin etkiler” başlıklı yazısında “İkinci yeni şu anlayışı şiire temel olarak seçiyor: İnsan bir tasarı değil

gerçekleşmekte olan bir varlıktır.Ülkü veya mücadele insanın dış görünüşlerinden sadece biridir.ve genel olarak yaşanan gerçeğin kendisi değil,geleceğe ait özlemleri gerçekleştirme teorisiidir. İkinci Yenide toplumsal siyasa, genel bir özellik olarak görülmemişse bu şiirin toplumsal siyasadan uzaklaşma değil, bu şiiri meydana getiren unsurların o evrede böyle bir eylemi olmamasıyla izah edile bilir.” diyerek Bu konuya açıklık getiriyor.

İkinci yeni şairleri sözcüklerin çeşitli anlam ilişkilerinden yararlanarak şiirlerini kurdular .Bundan çok şey beklediler.Büyük oylumlu şiirler yazdılar.Bu birazda sürrealizmin etkisinden geliyordu. Öte yandan şiirin kaynaklarını değiştirdiler.Yunan mitolojisinden , kutsal kitaplardan sözcükler ve motifler aldılar. Örneğin (galila denizi, Bir Kantar memuru için İncil,Antigone, levliler) gibi.

Bugün aradan geçen yıllardan sonra bakıldığında, insanı öne çıkaran, insanın temel güdüsüne dayanan şiirler yazdıkları açıkça görülür. İmge yaratacağız diye bol sözcüklü,tekrarlı uzun ve zor anlaşılan şiirler yazdılar.Bu anlamsızlık,sanıldığı gibi Haşim’in şiirindeki anlamsızlık ve kapalılık değildir.Haşim konuyu geriye almıştır ;fakat şiiri bir plana bağlıdır Halbuki.Bu şiir deki anlamsızlık dili zorlamadan gelmektedir .Bu yönden İkinci yeni kısa sürede sona ermiştir. İkinci Yeni şiirinden günümüze kalan dize özgürlüğüdür.Mehmet Fuat”İkinci yeni bir “saman alevi” gibi parlayıp söndü,ama..Ece Ayhan,Cemal Süreya,Kemal Özer gibi genç şairleri getirdi; Turgut Uyarın, Edip Cansever’in yenileşmesini sağladı.” diyor.Turgut Uyar bir yazısında “anlam sorunu çözüldü. He rşey aydınlandı” diyor. Şairlerin zamanla daha anlaşılır ürünler verdiklerini görüyoruz.

Saat Çini vurdu birden: Pirinççç

Ben gittim bembeyaz uykusuzluktan

Kasketimi eğip üstüne acılarımın

Senin yüzüne sürgün olduğum kadın

Karanlık her sokaktaydın gizli her köşedeydin.

Bir çocuk boyuna bir suyu söyledim. Mavi

Bir takım genç anneleri uzatır dı bir keman

Sen tutar kendini incecik sevdirdin

Bir umuttun bir misillemeydin yalnızlığa

İkinci yeni şiirde yeni bir dize anlayışı getirdi. Şiirde imgenin önemine dikkat çekti, 1960’tan sonra kendi şiirlerine bir açıklık geldi. Yeni şiiriniz1950 yıllarına kadar, genel çizgileri

ile devleti güçlendirme çizgisinde yürüdü. İkinci yeni bireyin sorunlarından yola çıkarak şiirin içeriğini değiştirdi.

İkinci Yeni anlayışını eleştirenler, onun toplumcu olmadığı üzerinde durmuşlardır. Muzaffer Erdost''İkinci Yeni çerçevesi içinde düşüne bileceğimiz şairler, siyasalarını muhafaza etmekle beraber yaşadıkları çağı yargılamamışlar, çağın bir unsuru olarak kendilerini takdim etmişlerdir. Bu şiirde biz, genel olarak, yarı-sömürgeleşmeye açık kapitalist gelişmenin eleştirisini değil, bu düzenin yarattığı insanı,şiir şeklindeki belgeler halinde bulabiliyoruz'' diyor.''

=====

HEKİMLİK DİLİMİZDEKİ ALMANCA ALINTILAR

Prof. Dr. SÜREYYA ÜLKER

Osmanlı Devleti 19. yy'nin son dördünde İngiltere ile Rusya'yı dengelemek amacıyla Almanya ile yakın ilişkiler kurmuştur. Anadolu – Bağdat Demiryolu'nun Almanlara yaptırılmasıyla başlayan bu süreç Birinci Dünya Savaşı'nda iki ülkenin bağlaşmasıyla pekişmiştir. Bu işbirliği , bilime, dirgerliğe de yansımış, dirgerlik okulunun birçok öğretim üyesi Almanya'da yetişmiştir. Bu ilişki Cumhuriyet Dönemi'nde de sürmüş, bunu da Hitler'den kaçan Alman öğretim üyelerinin İstanbul Bilgitayı'nda görevlendirilmeleri izleyerek 20. yy ortalarına dek sürmüştür. Bu dönem içerisinde kimi Almanca terimler dirgerlik dilimize girmiştir. Öte yandan birçok bilimsel buluşun kaynağının Almanya olması dolayısıyla uluslararası dirgerlik diline de kimi Almanca terimler girmiştir. Erntefieber (Dorl 1985), Felderstruktur (Dorl 2012), Fibrillenstruktur (Dorl 2012), Fleckfieber (Dorl 2000), Fleckmilz (Dorl 2012), Proband (Dorl 2012), Schlamfieber (Dorl 1985), Umbauzonen (Dorl 2012) bunlara örnektir (Ülker 2009a).

Dirgerlik dilimizdeki Almanca alıntılarının bir bölümünün yazılışları korunmuştur. Bunlara örnek olarak Felderung, Felderhaut, Grund, Kornzange, Strichkürettage, Tigerung gösterilebilir. Kimi Almanca alıntılarsa Türkçeye uyarlanmıştır. Bunlara örnek olarak mape, öze, probe kürtaj, probe ponksiyon, tromel, tupfer gösterilebilir.

Erntefieber çekilen – yatalgı solukburgumsusu (Leptospira grippotyphosa) adlı kıvrımkılsının (spiroket) deyrigi (hasat) işçilerinde yol açtığı göyüklü bulaşça (ateşli infeksiyon hastalığı) (Ülker 2009a) olup, karşılıkları biçim göyüğü, deyrigi göyüğü, orak göyüğü, tarla göyüğüdür (field fever) (Ülker 1991). Deyrigi sözü Malatya ilimizde Ar. hasat anlamında kullanılmaktadır (Derl). 1891 yılında Breslau'da su baskınında çalışan işçilerde görülen

biçimine çamur göyüğü (Ülker 1991) anlamına gelmek üzere Schlammfieber denir (Ülker 2009a). Felderstruktur al çizgili kas iplikçiklerinin düzenini tanımlayan (Ülker 2009) bir terim olup, karşılığı alanlı yapıdır (Ülker 1991). Fibrillenstruktur ak çizgili kas iplikçiklerinin düzenini tanımlayan (Ülker 2009a) bir terim olup, karşılığı telcikli yapıdır (Ülker 1991). Fleckfieber lekeli humma anlamında olup, karşılıkları çilgöyük ile çilyatalıdır (Ülker 1991). Almanlarca yatalgı (tifüs) anlamına da genellenir (de.wikipedia / Fleckfieber 2017). Fleckmilz çeşitli akyuvarcılarla (leucaemia) ak urlara (lymphoma) bağlı olarak çok sayıda kansız tıksiça (anemik infarktüs) odağı içeren dalağı tanımlayan (Ülker 2009a) bir terim olup, karşılığı (Ülker 1991). Proband bir kalıtbilimsel (genetik) araştırmanın çıkacağı olan olgu anlamında olup, karşılığı araştırılandır. Sözlüğümüzde yanlışlıkla kalıtsal bir çildalaktır sayrılığı aktardığı belirlenen en gerideki kişi olarak tanımlanmış (Ülker 2009a), karşılığı dipkalıtkan olarak verilmiştir (Ülker 1986). Latincesi propositustur. Almanca Proband genel dilde soyu araştırılan kişi anlamında (Brockhaus 1984) olup, karşılığı yine araştırılandır. Dirgerlik dilinde, üzerinde deney yapılan diri ya da ölü varlık anlamına da gelir. Bu anlamının karşılığı denek olup, Latincesi subjectumdur (Sözlüğümüzde yanlışlıkla subjectus). Alm. Proband Lat.'ta bakılacak, denenecek, sınanacak anlamlarına gelen probandustan bozmadır (Dorl 2012). Umbauzonen yeterince iyileşmemiş çizgil soğrulma kırıklarının (Milkman fraktürleri) ışınçkimde oluşturdukları görünümü tanımlayan (Ülker 2009a) bir terim olup, karşılığı yinelyapım kuşaklarıdır (Ülker 1991). Looser'in transformasyon zonları olarak da bilinir (Ülker 2009). Yinelyapım reconstructio anlamındadır (Ülker 1991).

Felderung yolakgörümde (kolposkopi) sazan ağzının (portio vaginalis) al damarlar içeren bağ dokusu bölmeleriyle birbirinden ayrılan alanlara bölünmüş gözükmesini tanımlayan bir terimdir. Bu görünüme mozaik de denir. Karşılığı alacadır. Terim, Çanga'nın yapıtında kullanılmış olup, tarlalaşma biçiminde özleştirilmiştir (Çanga 1977). Bunu alanlanma biçiminde düzeltme gereğini duyuyoruz. Felderhaut küçük oluklar aracılığıyla alanlara ayrılmış deriyi tanımlayan (Ülker 2009a) bir dokubilim terimi olup, dirgerlik dilimize Dokubilimci Clara eliyle sokulmuş, onun öğrencisi olan Maskar eliyle tarlalı deri biçiminde özleştirilmiştir. Bunu alanlı deri biçiminde düzelttik (Feneis 1979). Grund sazan ağzında (portio vaginalis) kılcaldamar kesitleri yolakgörümde (kolposkopi) al noktalar oluşturan bağ dokusu tümşükleri (papilla) içeren örsentiye tanımlayan bir terimdir. Terim, Çanga'nın yapıtında kullanılmış olup, zemin, lökoplaki zemini biçiminde yalınlaştırılmıştır (Çanga 1977). Alm. "Grund"un sözlük anlamı zemindir. Farsça zeminin dilimizdeki doğal karşılığı yüzeydir. Saraç dipyüzey biçiminde özleştirmiştir (Saraç 1976'da fond). Yüzey sözü sözcüğün bu terimsel anlamına uymamakta, dipyüzeyse uymaktadır. Lököplaki zemini biçimindeki eşanlamlısı da akpul dipyüzeyi biçiminde özleştirilebilir. Bu örsentiye Almancada noktalanma anlamına gelmek üzere Punktierung, İngilizcede noktalılık anlamına gelmek üzere punctation da denir (Psychrembel 2004). Bunlar da imciklenme, imciklilik biçiminde özleştirilebilir. Kornzange kollarının içe kıvrık uçlarında bir tüfeğin arpacığını andıran birer çıkıntı bulunan makas biçiminde bir kısaç çeşidi olup, akaç (dren) takma, yara arıtma gibi işlemlerde

kullanılır (Ülker 2009a). Çanga'nın yapıtında kullanılan bir terimdir (Çanga 1977). Arpacıklı kısıkaç biçiminde özleştirilmiştir (Ülker 1991). Küçük bir doku örneği almak amacıyla dölyatağının kazınmasına Strichkürettage denir. Çanga'nın yapıtında kullanılan bir terimdir (Çanga 1977). Doğal karşılığı çizgil kazımadır. İngilizcede sample curettage olarak adlandırılır (Psychrembel 2004). Bu da dilimize örnek kazıma biçiminde aktarılabilir. Az paslatkî açığında (Hypoxia) kas gözelerinin bir bölümünün yağlanmasına bağlı olarak yağlı gözelerin yol yol ak çizgiler oluşturmalarıyla yüreğin kaplan sırtını andırmasına Tigerung denir (Ülker 2001). Tekirleşme biçiminde yalınlaştırılan bu çörbilim (patoloji) terimi kaplanlaşma biçiminde özleştirilmiştir (Ülker 2001). Gülensoy'a göre Eski Türkçede samur anlamına gelen teging sözünden bozma olan tekir sözü (Gülensoy 2007), Eyuboğlu ile Nişanyan'a göre Rumcada kaplan anlamına gelen tigristen bozmadır (Eyuboğlu 1991, Nişanyan 2012).

Üzerine ufakgöreç (mikroskop) altında incelenecek anıklantıların (preparat) dizildiği tepsiye mape denmektedir (Ülker 2001). Terim Alm. Mappeden bozmadır. Genel dilde klasör anlamına gelir. Klasörün Türkçe karşılığı olan sıralaç sözü (Özl 1978) bu anlamının da uygun bir karşılığıdır (Ülker 1986). Alm. Mape peçete, peşkir anlamlarına gelen Lat. Mappadan bozmadır (Brockhaus 1984). O da Kartaca dili üzerinden Latinceye geçen (Cassell 1982) Samca bir alıntıdır (Webster 1993). İng.'de yerçizim anlamına gelen map sözü de yine bu sözden bozmadır (Webster 1993). Mape sözü dirgerlik dilimize Dokubilimci Clara ya da Çörbilimci Schwartz eliyle sokulmuş bir Alm. alıntı olabileceği gibi, varlığı, uzmanlık öğrenimini Almanya'da görmüş olan, Çörbilimci Hamdi Suat Aknar'a dayanan, daha eski bir alıntı da olabilir.

Tincik (Mikrop) ekimi, ufakdirimbilim anıklantısı (mikrobiyoloji preparatı) anıklama gibi işlemlerde kullanılan, ucu kangal biçiminde saplı teli tanımlayan öze sözü dişi kopça anlamına gelen Alm. Öseden (Steuerwald 1982, de.wikipedia / Öse 2014) bozmadır. Varlığı 15. yy'ye dek izlenebilen sözcüğün kökeni kulak anlamına gelen Ohr sözüne dayanır. Kulaksı delik (ohrartige Öffnung) anlamındadır (de.wikipedia / Öse, 2014). İlmek, ilmik, kangal (Schleife, Schlingel (Brockhaus 1984)); ir dolamcık (maden halkacık) (kleiner Metallring (Brockhaus 1984)) anlamlarına da gelir. Dirgersel anlamı Alm.'da Impföse (de.wikipedia / Impföse, 2013), Inokulationschleife; Fr.'de boucle inoculation; İng.'de inoculating loop, inoculation loop (en.wikipedia / Inoculation_loop, 2014), inoculation wand (en.wikipedia / Inoculation_loop, 2014), microstreaker (en.wikipedia / Inoculation_loop, 2014), smear loop (en.wikipedia / Inoculation_loop, 2014); İt.'te ansa; Tü.'de ans, inokülasyon ansı, inokülasyon özesi olarak da anılır. İng. adlarından microstreaker ufakörgenlikleri (mikroorganizma) besiyerine streak (çizgi) adı verilen çizgil kümeçler (koloni) biçiminde dizmeye yarayan araç anlamındadır. Özenin dilimizdeki doğal karşılığı kangaldır. Sokum kangalı (boucle inoculation, Impföse, Inokulationschleife, inoculating loop, inoculation loop), ufakçizer (microstreaker), yayma kangalı (smear loop) eşanlamlı seçenekler olarak sunulabilir. Kangal sözü Şemsettin Sami ile Nemeth'e göre "Tü. kang: tekerlek" in türevidir

(Fraşerî 2010, Eren 1999). Kahane – Tietze ile Eren'e göreyse Rumca kankaliden bozmadır (Eren 1999, Kahane 1988).

Açınsama (Keşif) amacıyla dölyatağının kazınmasını tanımlayan probe kürtaj (Çanga 1977) Alm. Probekürettageden bozmadır. Alm.'da bu anlamda daha çok Probeabrasion, Probeausschabung terimlerinin kullanıldığını (Psychrembel 2004) belirtmekte yarar görüyoruz. Terim açınsayıcı kazıma biçiminde özleştirilebilir. Açınsama amacıyla yapılan batırımı tanımlayan probe ponksiyon (Çanga 1977) Alm. Probepunktiondan (Psychrembel 2004) bozmadır. İng.'i exploratory puncture (Psychrembel 2004), Lat.'ı punctura exploratoria (Ülker 1991), Tü.'sü açınsayıcı batırımıdır (Ülker 1991).

İçine iğezsiz (asepticus) işley (cerrahi) araç – gereçlerinin konduğu kapaklı, yuvaksal (cylindricus) iğezsiz (asepticus) ir (metal) kovayı tanımlayan tromel (Doğru 1973) sözü Alm.'da tüngür (davul) anlamına gelen Trommel (Ülker 2009b) sözünden bozmadır. Alm. Trommel sözü çeşitli aygıtların kasnak biçimindeki bölümlerinin adlandırılmasında kullanılmaktadır. Bunların çoğu, ülkemizde Fr. tambourdan bozma tambur sözüyle anılmaktadır. Bu terim kasnak biçiminde özleştirilmiştir (Ediger 1979). Dirgerlikte yazdırma aygıtlarının devinim ileten tüngür biçimindeki bölümüne tambur denmektedir (Ülker 2009a). Karşılığı sözlüğümüzde kasnak olarak verilmiştir (Ülker 1986). Bu anlamdaki tamburun İng.'i yine tüngür anlamına gelen drumdır (Ediger 1979). Işıklama (Fotokopi) aygıtlarının kasnağına tambur yerine İng.'den bozma dram denmekteyse de yaklaşık elli yıldır bu anlamda kullanılan bu söz sözlüklerimize girmemiştir. İşley kovasıysa tambur sözü yerine tromelin kullanıldığı tek alandır. Doğal karşılığının yine kasnak olması gerektiği açıktır.

Arpacıklı kısıka, bir yara arkını arıtmak amacıyla ucuna takılan gözenekli çaputla (gazlı bez) birlikte tupfer denir (Çanga 1977, Ülker 2009a). Bu söz Alm." tupfer- dokun-" eylem kökünün türevi olan Tupfer sözünden bozmadır. Sözlüğümüzde dokundura biçiminde özleştirilmiştir (Ülker 1986).

Brockhaus FA. Der Sprach Brockhaus. 9. Aufl. Wiesbaden, 1984.

Cassell's Latin dictionary. Macmillan. USA, 1982.

Çanga Ş, Önder İ. Propedötik (Kadın – Doğum). 4. bası. AÜTF. Ankara, 1977.

Türkiye'de halk ağzından derleme sözlüğü. TDK. Ankara, 1963 – 1982.

Doğru AM. Cerrahiye giriş. Fizik ve laboratuvar muayeneleri. Ankara, 1973.

Dorland's illustrated medical dictionary. 26th ed. Saunders. Philadelphia, 1985.

Dorland's illustrated medical dictionary. 29th ed. Saunders. Philadelphia, 2000.

Dorland's illustrated medical dictionary. 32nd ed. Saunders Elsevier. Philadelphia, 2012.

- Ediger E, DüNDAR T, Güyagüler T. Madencilik terimleri kılavuzu. TDK. Ankara, 1979.
- Eren H. Türk dilinin etimolojik sözlüğü. Ankara, 1999.
- Eyuboğlu İZ. Türk dilinin etimoloji sözlüğü. 2. bası. Sosyal. İstanbul, 1991.
- Feneis H. Resimli anatomi sözlüğü. Çev. Ülker S. İnkılâp. İstanbul, 1979.
- Fraşerî ŞS. Kamus – ı Türkî. Haz. Yavuzarslan P. TDK. Ankara, 2010.
- Gülensoy T. Türkiye Türkçesindeki Türkçe sözcüklerin köken bilgisi sözlüğü. TDK. Ankara, 2007.
- Kahane H, Kahane R, Tietze A. The lingua franca in the levant. Turkish nautical terms of Italian and Greek origin. ABC. İstanbul, 1988.
- Nişanyan S. Sözlere soyağacı. 6. bası. Everest. İstanbul, 2012.
- Özleştirme kılavuzu. TDK. Ankara, 1978.
- Psychrembel W. Klinisches Wörterbuch. 260. Aufl. Walter de Gruyter. Berlin, 2004.
- Saraç T. Fransızca – Türkçe büyük sözlük. TDK. Ankara, 1976.
- Steuerwald K. Almanca – Türkçe sözlük. ABC. İstanbul, 1982.
- Ülker S. Ülker tıp terimleri sözlüğü. İnkılâp. İstanbul, 1986.
- Ülker S. Ülker tıp terimleri sözlüğü. Bütünlenmiş 2. bası. İnkılâp. İstanbul, 1991.
- Ülker S. Ülker çözümler terimleri sözlüğü. İstanbul, 2001.
- Ülker S. Ülker tıp terimleri sözlüğü. 4. bası. İstanbul, 2009a.
- Ülker S. Tabldan davula tüngür I. Türk Dili Dergisi Temmuz – Ağustos 2009b; 23 (133): 31 – 33
- Webster's third new international dictionary of the English language unabridged. Könnemann. Cologne, 1993.
- <https://de.wikipedia.org/wiki/Fleckfieber>, 1. April 2017.
- <http://de.wikipedia.org/wiki/Impföse>, 5. April 2013.
- <http://de.wikipedia.org/wiki/Öse>, 13. März 2014.
- http://en.wikipedia.org/wiki/Inoculation_loop, 13 November 2014.=====

=====

SANATLA DUVARLARIN YIKILDIĞI DUYGUSU

NURAY GÖK AKSAMAZ

Kendimiz, yakınlarımız, işimiz, toplum ve sistemin ördüğü duvarları zorlayarak içtenlikli, umutlu ve derin bir paylaşımaya yönelme isteği sanatçı ve yazarları güdüler. Ama duvarlar kolay yıkılmaz, kilitli kapılar kimilerine hiçbir zaman açılmaz... Oysa, yaratıcı bir üretim sürecinde ya da bir sanatsal buluşmada sonsuz içtenlik, güzellik ve bütünleşme coşkusu yaşama akar...

Belirli bir süreçte yok olup gidişe karşı insanın ölümsüzlük arayışı ya da sürekli olma arzusu sanatı sürekli kılar. Sanat, nesnelere kurulan iletişim aracılığıyla ve kimilerin düşleyerek doğa, toplum ve evren ile bütünleşme olanağı arayan yaratıcılığın dışavurumdur. Sanat yapıtı ise imgelerle düşünüş, özgün bir duyarlık, yetkin bir biçim ya da tasarım, ama sonuç olarak güzelduyusal (estetik) bilinç olarak bize yansır.

Sanatın amacının “güzel” olduğunu yazılarında vurgulayan Goethe’ye (1749-1832) göre çabalamak ve çalışmanın bir sonucu ve tanrısal ödülü, ölümsüzlüktür. Goethe, “Şiir, sanat sayılır... Bense onun bir sanat olduğunu inkâr ediyorum; o bilim de değildir. Sanatlara ve bilimlere düşünceyle ulaşılabilir, ama şiire ulaşamaz... Kıpırdanmaya başladığında ruhta mevcuttur. Ona ne sanat ne de bilgi demeli, o bir dehadır,” der. (Wolfgang von Goethe, Goethe Der ki...Dođu Batı Yayınları, 2011, s.188.)

Rainer Maria Rilke ise, 1898’de Prag’da yaptığı konuşmasında sanatın tanımını yapabilmek için önceliği şiire verir: “Sanatın doğası, şiir türü içinde o denli saf ve yapmacıklıktan uzak biçimde varlığını korumuştur ki, sanatın, yeni sanatın tanımını doğrudan doğruya şiirden alıp getireceğim... Bana göre sanat, tek kişilerin dar ve karanlık mekânlar üzerinden en küçüğünden en büyüğüne kadar tüm nesnelere iletişim kurmaya çalışması, bu tür sürekli diyaloglarla yaşamın çığırkanlığından uzak en son kaynaklarına yaklaşmasıdır. Nesneleredeki gizler, tek kişilerin alabildiğine derinliklerde saklı yatan duygularıyla kaynaşır ve sanki onların kendi özelemleriymiş gibi seslerini yükseltirler. Bu içtenlikli itirafların zengin dili de güzelliştir... Zamanımızın alabildiğine derin, alabildiğine gizli umutlarına kulak verebileceğimiz bir yer varsa, o da şiirdir...Her şeye karşın duvarların yıkıldığı duygusu, tüm sanatsal çalışmaların temel ögesi olarak kaldı ve günümüzde de bu niteliğini koruyor.” (Rilke, Sanat Üstüne, Cem Yayınevi, 2000, s.76-81.)

Geçen bir yüzyılı aşkın sürede, derin ve gizli umutlarını koruyabiliyor mu acaba, sanat? Bugün de sanatın temel ögesi, duvarların yıkılıyor olduğu duygusu olabilir, kimileri için. Eğer bu duygunun önünde engeller varsa, bu engelleri kaldıracak olanlar da sanatçının kendisi olabilir. Ancak, yıkıldığı duyumsanan duvarlar, her sanatçı için farklı özellikler taşıyabilir. Duvarları yıkma isteğinin nedenleri de farklılık gösterebilir.

Rilke'nin, aslında Tanrı ile arasındaki duvarları yıktığını, onun kimi şiirlerini okuyan kişi ürpererek görebilir. Çünkü, Rilke, Tanrı'yı evrenin her parçacığında bulur, Tanrı'nın varlığını imgelerinde yaşar.

Şair, yazar, düşünür Melih Cevdet Anday, düşle aşılabilecek insan ve iktidar duvarlarını bir yapıtında şöyle yansıtır: "Duvarlar bir dizge içinde anlam kazanırlar ancak... Duvar geçmişi yadsır, zamanı hiçler. İnsanın en acımasız buluşudur o, özgürlüğümüzü tutuklar... Hiçbir duvar ötekine benzemez; kimi konuşur, kimi susar boyuna, kimi içeri kapatır, kimi dışarı açar; kimi öldürür (ölümlerin çoğu bundandır), kimi yaşatır (bunu bilmek olanaksızdır). Kurşunlarla delik deşik olmuş, üstü yaralar ya da resimlerle dolu duvarlar vardır. Uruk'taki ilk kerpiç duvardan beri yazgımız değişti. Shih Huang Ti'nin büyük duvarı, düşmana değil, halka karşı idi ve insanlarda hiçbir umut bırakmamıştı. Duvar ancak düşle aşılabılır... (Öğle Uykusundan Uyanırken/Ölümsüzlük Ardında Gılgamış, Ada Yayınları, 1981.) Jorge Luis Borges, 1950'de yazdığı "Duvar, Kitaplar" adlı denemesinde (Öteki Soruşturmalar, İletişim Yayınları, 2005), Çin Seddi'nin yapılandırılması emrini veren ilk imparator Shih Huang Ti'nin aynı zamanda bir başka emir daha verdiğini; kendi döneminden önce yazılmış olan bütün kitapların yakılmasını buyurduğunu dile getirir. Böylece, Shih Huang Ti, kendinden önceki egemenlerin izlerini silmiştir. Şöyle düşünür, Borges: "... Belki de duvar bir metaforu... Belki de duvarın kendisi bir meydan okumaydı... Belki de Shih Huang Ti, imparatorluğu zayıf olduğuna inandığı için duvarla çevirdi, kitapları da kutsal olduklarını bildiği için yaktırdı... Belki de kütüphanelerin yakılması ve duvarın inşası birbirini gizlice yok eden işlemlerdir. Gölgesini şu anda ve sonsuza dek hiç görmeyeceğim diyarlara düşüren geçit vermez duvar, geçmişini yakmak isteyen kavimlerin en itaatkâr olanını yöneten bir Hükümdar'ın gölgesiydi. Bize ilginç gelen de... bu düşünceydi. (Temel erdemi de dev oranlarda kurmanın ve yok etmenin karşıtlığı olabilir.) Şöyle bir genellemede ve çıkarımda bulunabiliriz: Her biçim, duruma bağlı bir "içerik"te değil, kendi içinde erdeme sahip olur."

Yeri gelmişken yeni duvarlar yapılandırmanın erdemi de tartışılabilir! Tartışılabilir mi? Sanatın görevi, gerçekliğin kilitli kapılarını yaratıcılıkla zorlamak ve yaşamı içtenlikle iyileştirerek tarihsel boyuta katkı sağlamaktır. Şair Mustafa Köz'ün "Yasa" (Epigrama 10) adlı şiiri ışık tutabilir, yaşamın iyileştirilmesine katkı sunma biçimine:

"Dağılan bir yaraya bakar gibi

bakmayın yaşama;

acılar öğrenilmez anılardan.

Düşünün, düşünmek cesarettir

(17)

aklınızın:

Yaşam, aldatıyor sizi ölümlerinize.

-Her gülün ömrü yeter,

onarmaya yaprağını.”

(Mustafa Köz, Yengeç Sepeti, Mavi Kitaplık Yayınları, 1992.)

Bir eleştirmenin görevi de sanat yapıtıyla birey arasındaki duvarları düşünsel kavrayışla yıkarak çözümlenici kavrayışını ve üst yorumunu yaşamla bütünleşecek bir gerçekliğe dönüştürmektir.

Eleştirmen Mustafa Öneş'in 2006 yılında Memet Fuat Eleştiri / İnceleme Ödülü (Say Yayınları) alan “Şiir Kuşatması” adlı kitabı için, “Şiir kitapları er geç fethedilmeyi bekleyen kaleler gibidir eleştirmenin gözünde. Onlardan birine yöneldi mi, hemen kuşatmaya alır, dış dünyadan soyutlayıp direncini kırmaya çalışır...” biçimindeki kendi sözlerinin okura itici gelebileceğini bir yazımda dile getirmiştım. (“Şiir Kuşatması’nda Böyle Söylenmeli Bizim Türkümüz”, Türk Dili Dergisi, Sayı. 155.) Çünkü, Mustafa Öneş'in bu sözleri, yapıtla özdeşleşme ve yeniden üretim biçiminde gerçekleştirdiği çözümlenmelerin, aslında düşünsel (felsefi) ve tarihsel birikiminin yanı sıra sezgisel yaklaşımıyla derinlemesine bir kavrayış oluşunu gölgelemekteydi. O, söz konusu kitabının adını yaptığı eleştiri ve çözümlenmenin amacına yönelik olarak vermemişti.

2014 yılında ise Mustafa Öneş, aynı konu ile ilgili olarak şunları dile getirmiştir: “Yeni bir şey eklemeliyim, eleştirmenin şiir kitabını kuşatması görece bir durumdur. Onun savaşımlı, kitapla değil kendisiyledir. Bir bakıma kendini kuşatır. Çünkü, şiirin direncini kırmanın tek yolu vardır: Okumak. Yüz kez, bin kez okumak. Her okuyuştan sonra aranızdaki buzların çözüldüğünü, uzaklığın kısaldığını, birbirinize yaklaştığınızı duyumsarsınız.” (Nuray Salman ile söyleşisinden.) Yazmaya şiirle başlayan Mustafa Öneş'in “kuşatma, savaşım ve direnç kırma” diye nitelediği durum, onun bir yapıtı çözümlenme sürecinde sanatsal yaratıcılığını da devreye alarak duvarları yıktığı duygusuna kapıldığı ve özgürleştiği süreçtir.

Mustafa Öneş, 1969'dan 2000'li yıllara uzun bir süreçte çeşitli dergilerde yayımlanmış şiir eleştirilerini bir araya getirdiği “Şiir Kuşatması”nda Şair Nâzım Hikmet'in “835 Satır” ve “Rubailer” adlı kitapları ile ilgili olarak incelemelerine 20 sayfa yer vermiştir.164 sayfalık kitabın 48 sayfası ise Şair Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın kimi şiirlerine değındir. Sözgelimi, Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın “Anılar Töreni” adlı şiirini incelemiştir:

“...Su desek

(18)

Yarınıs'dır deniz göl

Buğday

Yalnızlık

Yıldız

Yol

Uyku bile

Yarınıs'dır

Birleşirken içinde bin bir sürez

Çıkınız anılar töreninden

Niye ki

Gün içinde anı olmak

Evren anısız bir yaşamadır

Anıdan doğsa bile!"

(Fazıl Hüsnü Dağlarca, Uzaklarla Giyinmek, Adam Yayınevi,1990.)

Mustafa Öneş, Dağlarca'nın bu şiirini "eski yaşamalarımızla aramızdaki bakışlarımız"ın neden kesintisiz sürüp gittiği, anılarımızdan niçin kurtulamadığımız sorularının çevresinde geliştirdiğini ve "Uzaklarla Giyinmek" in şiirlerine yaklaşabilmek için gündelik yaşantının ötesine geçerek "evren yurttaşlığı" bilincine varmak gerektiğini açıklamıştır. Dağlarca'nın; anıları, "yaşamla ve yaradılışla ilgili anılar" olarak iki bölümde değerlendirdiği izlenimi edindiğini de belirterek "Şairin yakınma nedeni, yaşamla ilgili anılarımızın bir çeşit bellek kirlenmesine yol açarak onu algılamayı iyice güçleştirmesidir," diye yorumlamıştır.

Evet, neden kurtulmalıyız anı olmaktan, an'dan doğsak bile? Çünkü her şey "yarınıs"dır...

Mustafa Öneş, Dağlarca'nın "Olduğumda Bulunmadığım" şiirinin yol açtığı sorulara Platon felsefesi çerçevesinde bir ölçüde karşılık verilebileceğini belirtmektedir. Ancak, Dağlarca'nın "Büyük Patlama" gibi bilimsel kuramlardan yararlanarak oluşturduğu evrendoğumun,"idealar öğretisi"yle bağdaşmadığını da dile getirmiştir.

Peki, Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın sanat anlayışını özetler mi, şu tümcesi? "Sanat eseri hem bir saat gibi içinde bulunduğumuz zamanı, hem de bir pusula gibi gidilmesi gereken yönü işaret etmelidir." Sanat, insan onurunun ayaklar altına alınmasına, duyuncun (vicdanın) yaralanmasına, ekinin, adaletin ve düşünce sistemlerinin her biçimde yok edilmesine karşı bir duruşla nesnel gerçekliğe erişim ve toplumsal gerçekliği dönüştürme çabasıdır. Tarihsel süreçte baskılanmış olan yaratıcılığın içsel çağılmasıyla duvarların yıkıldığı duygusu sanatçılarda yarınlarda da sürecektir. Ancak; yıkılan bir duvarın gölgesi de izleyebilir onu, bir süreçte!

=====

TARİHTEN DERS ALMADAN YÖNETMEK

Prof. Dr. YILDIZ TÜMERDEM

**"Dünyada her şey için, yaşam için, uygarlık için,
en gerçek yol gösterici bilimdir, fendir. Bilim
ve fennin dışında yol gösterici aramak aymazlıktır,
sapkınlıktır, doğru yolu bulamamaktır"**

Mustafa Kemal Atatürk

Yıl 1924 aylardan Mart... Ulusal Bütünlüğümüzü koruma savaşını geride bırakalı çok olmamış... Tüfeklerin ucundaki barut kokuları yitmemiş... Cumhuriyetin kuruluşu dünya ülkelerine açıklanmış... Sıra ilke ve devrimleri koruyan, Anadolu insanına hak ettiği özgürlüğü, barışı, mutluluğu, dinginliği, eğitimi, çağdaşlığı, laikliği getirecek olan bir dizi yasaların yaşama geçirilmesinde... Mustafa Kemal ve onun gibi düşünen kadınlı erkekli bir avuç Cumhuriyet aydını kutsal Anadolu topraklarında, zorlu koşullarda, beyin hücreleri uyuşmuşlara karşı yılmadan, durup dinlenmeden ikinci bir İstiklal Savaşı başlatıyorlar, doğudan batıya, kuzeyden güneye... 3 Mart 1924 tarihinde Meclise sunulan "Üç Devrim Yasası", yaklaşık beş saatlik sürede tartışılarak kabul ediliyor... Bunlardan en önemlisi; "Öğretim Birliği Yasası" ile kızlarımıza eğitim hakkı tanınması... "Halifeliğin kaldırılması ve Osmanlı hanedanının Türkiye

Cumhuriyeti toprakları dışına çıkartılması”, “Din İşleri ve Vakıfları Bakanlığının kaldırılması” ile laikliğin güçlü temeli atılıyor o günlerde.

8 Mart Dünya Kadınlar Günü... Günümüzden tam 151 yıl önce diğ er bir değı ŷle; bir buçuk yüz yıl önce, 1857’de, Amerika Birleş ik Devletlerinde kadın iş çilerin baş kaldırısı ve ölümleri getiren acı sonuçları, sömürüye karşı idi. Bu baş kaldırıdan 53 yıl sonra, 1910 yılında Kopenhag’da toplanan Dünya Kadınlar Kongresinde, 8 Mart’ın; “Emekçi Kadınlar Günü” olarak kutlanma kararı alındı. 1975 yılından bu yana, 32 yıldır 8 Mart; “Dünya Kadınlar Günü” olarak tüm dünyada, günün koşullarına uygun bir biçimde yeniden yenesine kutlanmaktadır. Kutlanma denilirse bütün bunlara eğ er. Kadın yalnızca kendini düşünerek bu girişimde bulunmuyor. Evrende, tarihin her sayfasında karşı laş ıldığı gibi kadın; “erkeğ inin, çocuklarının, insanlığın geleceğ i için, barış için, mutluluk için, kavgasız bir yaşam için” baş kaldırıyor.

* Ülkemizde de kutlanan bu anlamlı günde, Dünyada bugün de:

• Okuma yazma bilmeyen yetişkinlerin % 70’i kadınsa, kadınların büyük çoğ unluğ u Müslüman ülkelerde yaşı yorsa,

• Yoksulluk sınırı altında yaşı yanların yaklaşık % 70’i kadınsa, bunların büyük çoğ unluğ u Müslüman ülkelerde yaşı yorsa,

• Yönetici görevi verilenlerin oranı % 20–25 ise, Birleş miş Milletlere üye ülkelerde kadın yönetici, iki elin parmakları kadarsa,

• Eğitim olanağ ından yoksun bırakılanların %85’i kız çocukları ise, bunların büyük çoğ unluğ u Müslüman ülkelerde yaşı yorsa,

• 700 milyonu aş kin kadın, yeterli yiyecek, su ve sağı k hizmetlerinden yoksunsa, bunların büyük çoğ unluğ u Müslüman ülkelerde yaşı yorsa, Her gün yaklaşık 1400 kadın doğ um sırasında yaşamını yitiriyorsa, bunların büyük çoğ unluğ u Müslüman ülkelerde yaşı yorsa,

* Önlenebilir çocuk ölümleri önlenemiyorsa,

• Bebek ve çocuk ölümleri; “Allah verdi Allah aldı” görüşü ile kabulleniliyorsa, ölen çocukların büyük çoğ unluğ u Müslüman ülkelerin çocukları ise,

• Kadının okutulması, çalış tırılması, baş ı açık gezmesi günah olarak nitelendiriliyorsa, birlikte yaşadıkları erkekler tarafından baskı altında ise, bunların büyük çoğ unluğ u Müslüman ülkelerde yaşı yorsa,

• Ülkemizde kadınların büyük çoğ unluğ u eş ini, iş ini, kendi yaşamını özgürce seç me şansına sahip değı lse,

- Her 3 kadından 1'i tanıdığı bir erkek tarafından dövülüyor, cinsel ilişkiye zorlanıyor, değişik biçimde istismara uğruyorsa, Avrupa Konseyi ve Dünya Bankası; “şiddetin, 16–44 yaşlardaki kadınların kalıcı özürsüzlük ve ölüm nedenlerinin önde geldiğini” rapor ediyorsa,
- Asya, Afrika, hatta bazı Avrupa ve ABD’de yaşayanlar arasında, anlamsız bir gelenek anlayışı ile 100 milyonu aşkın genç kadın ve kız çocuğu, gelişme evresine girmeden önce sünnet ediliyorsa... Annelerin karşı koymalarına karşın her yıl bu sayıya 2 milyon kız çocuğu ekleniyorsa... Bazıları aşırı kanamadan, bazıları kaptıkları mikroplardan ölüyor... Yaşayanların büyük çoğunun da ruh sağlığı bozuluyorsa,
- Ülkemizde de kadınlar bugün de Berdel yöntemi ile evlendiriliyorsa... Üç kuruşa satılıyorsa... Kuma gitmeyi alın yazısı bilip boyun eğiyorsa... Canından bezip yaşamına kendi elleri ile son veriyor ya da verdiriliyorsa... Babalar, erkek kardeşler, kız kardeşlerinin canına kıyabiliyorsa,
- Hindistan’da her gün 14, ABD’de 3 kadın eşi ya da erkek arkadaşı tarafından öldürülüyor...
- Dünya Sağlık Örgütü; ABD, İngiltere, Kanada, İsrail, Güney Afrika, Avustralya vb. pek çok ülkede öldürülen kadınların yaklaşık % 50’sinin katili birlikte yaşadığı erkeklerse... Ülkemizde de benzeri yaşıyorsa,
- Çin ve Hindistan başta olmak üzere, cinsiyet belirlemesi ile kız çocukları doğmadan önce yok ediliyorsa...
- Hindistan’da eşi ölen kadın, eşi ile birlikte ölüme tutsak ediliyorsa; Dünya Kadınlar Günü kutlaması için; “hem söylenecek çok şey var, hem de, söylenecek hiçbir şey yok”...

Cumhuriyetimizin kuruluşunun ardından, bir dizi çağdaş yasalar yaşama geçirildi. Bunların ilki 1921’de İstanbul Üniversitesindeki karma eğitim oldu. 1922 tarihinde Tıp Fakültesinde eğitim görme şansını yakalamış 7 kız öğrenci biz kadın hekimlere öncü oldu. 1924 yılında sözünü ettiğimiz 3 devrim yasaının da özünde kadınların hak ettikleri saygıya yönelikti. 1926 yılında evlilikler ve ayrılmalar Devlet Güvencesi altına alındı. Kadını; “testi kırarak, boş ol” diyerek “kapı dışarı etme” hakkının kendine özgü olduğuna inanan geleneksel erkek egemenliği yasalarla son buldu. Anadolu topraklarında yaşayan kadınlarımıza, 1930 yılında da Belediye seçimlerine katılma, 1933 yılında Muhtar ve İhtiyarlar Meclisine girme, 1934 yılında Anayasa değişikliği ile Seçme ve Seçilme Hakkı tanındı. Bu yasaları yaşama geçirerek, Mustafa Kemal ATATÜRK-ATAMIZIN öncülüğünde, bir İLK’ i başlattılar... “Geçmişten, tarihten ders almadan yaşamak” düşüncesinin ve davranışının; Mustafa Kemal ATATÜRK ’ün “Laik ve Demokratik Ülkesinde”, bizim ülkemizde bizlerin, Atamızın Ulusal Bütünlüğüne sahip çıkan, yediden yetmişe, biz aydın Türk kadınlarının ve erkeklerinin

(22)

beyninin ve yüreğinin evreninde yeri olamaz, olmamıştır da. Böyle düşünenleri, tarih ve büyük güç asla ama asla bağışlamamıştır şimdiye dek.

Bütün dünyada; erkeği ile omuz omuza, yürek yüreğe, kalem kaleme, el ele, kol kola yaşamı yakalamış kadınlarımızın 8 Mart Dünya Kadınlar Günü kutlu olsun.

=====

TURGUT UYAR

FÜGEN KIVILCİMER

“Tükenir dağınık diriliği kaşintımızın bir gün

Bir kalır uzun kitaplarda anısı çok üşüdüğümüzün.”

Aramızdan ayrılışının otuzuncu yılında, anısı, şiirleri yüreklerimizi hala ısıtarak büyümeyi sürdürüyor ama bizler giderek daha çok üşüyoruz. Ne yazık ki ” Anlatı” adlı şiirinde “... herif baştan beri vardı/suyu o tutardı, ışığı o satardı/kağıdı bir basımevinde paraya çevirince/gemileri buğdaydan petrole çevirince/sen de kimsin, diye sorardı/.... herifin kemerinde bir ordu vardı/soysuz bir tabanca yerine/ ve tartışma uzayınca/hong kong da, mudanya’da/ elini hemen beline atardı/....” dizelerinde öngördüğü günlerden geçiyoruz.

Bir söyleşisinde: “Şiir bir kişilik işi, büyük şairler getirdikleri kurallarla değil kişilikleriyle bir şiiri geliştirmişlerdir” diyor. Onun bu sözlerini göz önüne alırsak, şiirini anlamak için önce kişiliğine bakmamız gerekiyor.

Fotoğrafları ve dostlarının anlattıkları; ciddi, vakur, az konuşan, çok düşünen, bilge bir kişiyi gösteriyor” “ Bütün mümkünlerin kıyısında” uzun, sıkıntılı bir yolculuğa bakar gibidir. Anılarive söyleşilerinden edindiğimiz bilgiler doğrultusunda gündelik yaşamını da şöyle özetleyebiliriz; Evini çok seviyor,(ya da dışarıyı sevmiyor) günlerce dışarı çıkmayabiliyor.

“Bir bozguna yukarıdan bakıyorum” dizesinde dediği gibi dışarıdaki bozguna belki de evinden bakıyor.

Gazeteleri(özellikle Cumhuriyet gazetesi)ölüm ilanlarına dek okuyor, son zamanlarında romandan daha çok şiir, öykü ve toplumsal içerikli incelemeler, bilimsel, teknoloji kitapları, matematik ilgisini çekiyor, kedilerde erinç buluyor. Sinema ve tiyatroya (önceden tasarlanmış bir olay olduğu için) gitmiyor. Resim sanatını ekol ayırmaksızın sevmesine karşın, müzikte salt barok ve fasıl dinliyor. Cazdan hoşlanmıyor, ancak zencilerin söylediği New Orleans cazını dinleyebiliyor. Bir uğraşısı da tahta oymacılığı. Yaptıklarını (örneğin kitap açacağı ve rölyef gibi) dostlarına armağan ediyor. İçkiyle arası çok iyi, öğle saatlerinde cin tonikle başlayıp geceyi votkayla bitiriyor. Sürekli şiir ve şiir üzerine düşünüyor, yazıyor. Kimi kez bir şiirinin bitmesi ayları buluyor. Oğlu Turgut Uyar da babasını şöyle tanımlıyor: “Babamın genel olarak depresif olduğunu düşünüyorum, ruh hali çok gergindi ama sürekli surat asan, somurtkan biri değildi. Babamdan görüp de öğrendiğim ve beni en çok etkileyen şeylerden biri de mesleği üzerine düşünmesidir. Şiiri üzerine enine boyuna düşünüyordu. Babam hata yapmaktan korkmayan biriydi. Acemi olduğu alanlara girmekten, denemekten sakınmıyor, korkmuyordu, cüret sahibiydi”Tomris Uyar’la Erhan Altan’ın konuşmalarından oluşan “Ben Koşarım Aşağılara Koşarım” adlı kitaptan Turgut Uyar’ın yaşamı üstüne ayrıntılı zenginliklerle birlikte onun bilmediğimiz bir özelliğiyle karşılaşyoruz: Kırıkları... Ellili yaşlarında beklenmedik ve sık sık yenilenen kırıklar oluşmuş. Kolu, dirseği, kalçası... Biri düzelmeden bir başka yanı kırılmış. İlginç yanı ise kırılan yerlerinin sağaltımı için hiç çaba göstermeyip neredeyse kırıklarıyla yaşamayı yeğlemesi. Zorla götürüldüğü hastanelerde de tedaviye karşı edilgen bir direniş göstermiş olması. İnsanın acısını bunca duyması, onu yaşaması ve başkalarına yansıtması, bu acıyı benzersiz bir biçimde ortaya koyması belki de onu çok yormuştu, dayanamıyordu. Mayakovski’den Yesenin’e acıyla baş edemeyen çok sayıdaki şair gibi...

İç dünyasına da şiir günlüğünde yazdıklarının birkaçına göz atarak yaklaşabiliriz:

21 Ekim 1964

“Asıl olan mutsuzluktur. İnsanın mutsuzluğunu söylemeyen bütün şairleri, bütün yazarları silmeli. Unutturmalı. Bu mutluluğu, çirkini, kötüyü güzel söyleyerek yaratanları bile... Yalvaçlar bu yüzden ölümsüz sanıyorum. Başlangıçta mutsuzluk vardı. Hep öyle olacak. Hep cehennem, hep anlamsızlık, hep cezalanma... Ama bu yenilgi adam edecek gene bizi. Yenilginin verdiği haysiyet... Her şeyi bitmiş bir insanın bağımsızlığından daha kutsal, daha insanca ne var? Bütün gecikmemiz direnmekten...

Ocak/ 1968

“Özgürlük, alabildiğine özgürlük, şiirin sonu galiba çünkü şiir, mutluluğa değil direnmeyedir.

Şubat/69

(24)

“Saçma – sapanlık boşluk duygusunu çok yaşadım galiba. Hatta yaşamımın bir bölümü dışında başka duygu yaşamadım gibi geliyor bana.

Ey yaşlı güneş kuşu

Anılarımı ver bana

Tanırım kendimi belki o zaman”

19 Ağustos 76

“Yaşadığım çok kötü günler, yaşadığım anlardaki yoğunluğunu yitirdi. Yaşadığım iyi günleri de unutmuşum. Sonuç anlamsız bir ortalama. Nedeni de galiba tek başına yaşamaya zorlanmam. Toplumsal düzen gereği mutluluğu tek başına aramam. Benim için ve benim durumumda olanlar için nereden bakılsa önemli olan sonuçtur. Anlık mutluluklar (mutsuzluklar birikir) birikmiyor.”

Şubat/ 78

“ Şiir bir şeyi korumaz. Tersine bir korumayı dağıtır bozar. İnsan yapısına en uygun olması her şeye aykırılığından gelir. Her şeye aykırılıktır şiir. Her şeye ama her şeye aykırılık... Bir başka anlamda ulu ve yeni bir bileşimdir. Koruyan şiir bir masal kopyasıdır. Güçsüzdür korumaya kalktığı zaman. Sinemada, müzikte ve başka sanatlarda şiir aramak bir bakıma şiiri uysallaştırmakla eşdeğerdir.”

Aralık/79

“Bir ilke edinmeye çalışıyorum

Ne dünyaya gelmekten gönenmek

Ne dünyadan ilenmek

Bir de ne gelirse başıma bendendir.

Günün sorusu: Bütün yumaklar yazılarak çözülebilir mi?

Mayıs/80

“Günlük tutmaya hep karar veriyorum. Sonra sürdüremiyorum. Sonunda kavradım galiba nedenini. Kendimle karşılaşmaktan korkuyorum. Bir sürü yanlışlık yaptım, daha çok eksik yaptım yaptığımı. Onlarla yüz yüze gelmek, üstelik kendi istemimle ürküntü veriyor bana. Dünyayla bağdaştığımı ya da bağdaşmadığımı söyleyemem. Uğraştım da bağdaşmak için. Üstün yaradılışlı bir insan mıyım? Bu dünya bana göre değil mi? Saçma bunlar elbet. Herkes dünyaya göredir ve dünya herkese göre. Ama sonuçta bir şey fark etmiyor. Bir tek

(25)

şunu fark ettim. Herkes için geçerli kadın, erkek, çocuk, yaşlı: Mutluluk duygusu tam bir budalalıktır.”

Aralık/81

“İnsanın aklına uyduğu anlar en zayıf ve hayata aykırı anlardır. Hayat buyurur insana çünkü akıl değil. Hayat karşısında akli kullanmak bir beceri verir insana belki ama dinginlik, erinç vermez. Hep yaradılışa aykırı şeyler yapılır. Akıl denen pislik, bencilliğe ve çıkarıcılığa götürür insanı, yok olur bazı değerler, yok olur duygunun birdenbireliği ve ölümsüzlüğü. Yani öfkenin büyük neşesi...”

Tarihsiz.

“Bir şiir yazmanın hiç değilse en azından bir şiir düşünmenin yaşatıcılığını, bana göreliğini, kurtarırlığını bu kadar bilmezdim. Yalnız şiir, başka hiçbir şey! Parasızlık da yoksulluk da ispanak ve ekmek de duradursun. Yenilmeyeceğim onlara. Yalnız şiir hep şiire... Şiirden başka hiçbir şeyin malı olmama duygusunun, bilisinin yüceliğine, doyurganlığına ve büyüüne yalnız... Kelimeleri o güzelim kelimeleri başka hiçbir şeyde, hiçbir yerde ziyan etmeyeceğim artık.

Araya başka hiçbir şey girmeden, bir virgül bile girmeden bir mısra üç gün, on yedi gün, on sekiz gün, süresiz düşünmenin doyulmazlığına. Şiire.

Turgut Uyar, ilk şiirlerinden sonradan yazacağı şiirlerinin ipuçlarını veren bir şairdir Nurullah Ataç'ın 1949 yılında “Arz-ı Hal şiiriyle katılıp 2. olduğu yarışmada, zarını onun için atması boşuna değildir. Tomris Uyar da aynı konuda “Gitgide yükselen kendine telaşla değil sabırla bir yatak oyan, kollar salan ve sonunda şiirimize kalın bir damar oluşturan bir çizgidir kurduğu” derken Cemal Süreya “Büyük bir şiirin ortasını yazıyor. Büyük bir gövdedir onun şiiri. Kıvılcıkça kendine benzer yeni gövdeler hazırlar, çoğalır. Tek tek şiirleri yok, şiiri vardır. Bölerek parça parça düşünmek silahsızlandırmaktır onu biraz” der.

Turgut Uyar, Türk şiirinin bütün aşamalarını, akımlarını okumuş, özümsemiş kendi şiiri içinde eritmiş, yeniden yaratmış bir ustadır. İnsanın, insan olma çabasıdır onun şiirinde izlediği izlek. Çok boyutlu olarak ele aldığı insan gerçeğini, kendine özgü çok çeşitli görüntülerle vermeğe çalışır. Onun şiirinde insan eksiğiyle, yanlışlarıyla,, her durumuyla haklıdır. Basmakalıp sıradan bir insanın sıradan dünyası, onun şiirinde özel bir dünyaya dönüşmekle kalmaz, büyük evrensel bir dünyada öteki dünyalarla bütünleşir ve çok ötelere uzanır.

Hüseyin Cöntürk, Haşim'in ve Tarancı'nın şiirleriyle karşılaştırarak yaklaşır Turgut Uyar'ın şiirine; “Haşim'in melâl'e dayanan tek ve dar dünyası yoğunluk açısından Uyar'ın tek

dünyasını anımsatır. Ama Uyar'ın dünyası büyüklüğü ve karmaşıklığıyla ayrılır ondan. Tarancı'nın dünyası ise onun küçük dünyalarının toplamından küçüktür” sözleriyle özetlenebilen değerlendirmesini şöyle noktalar: “Tarancı söylediklerinden az, Uyar, söylediklerinden fazla bir şairdir.”der.

Turgut Uyar, hep bilindik sözcüklerle, bilinmedik imgeler ve dünyalar kurar şiirinde. Somut nesnelere imgelere, imgeler kavramlara dönüşür. Verili günün, verili şiirin dışına çıkan yolda ilerlerken gerçeküstü olanla gündelik olan arasındaki ilişkiyi şimdiki zamanla somutlaştırır. Giderek değişen dünyanın yarattığı boğucu ortamındaki yalnızlığın çıkmazına dayanarak çıkmayı göstermektedir. Şair kişinin yalnızlığına, uyumsuzluğun derinlerine inen kökünden gündelik, lirik bir dille seslenmektedir. “Şiir mutluluğa değil direnmeyedir.” Umutsuzluk içinde bir umuttur hep yenilediği.” Şimdiki zaman, yaşamın ve ölümün kaynaştığı şiirsel zamanla bütünleşir ve bizi yaralı yaşamımızın bilincine vardırır. İnsanın bitmeyen beklentilerini, uyumsuzluğunu içselleştirmiştir şiirlerinde. Duygu ve düşüncelerimizin bulunduğu konuma göre, yeni dünyalar buluruz onun şiirlerini her okuyuşumuzda. Zenginleşiriz. Anlatımsal katmandan kaçmayan, iç konuşmalara fazlaca yer veren birçok çağrışıma açık imgeleriyle kültürün en geniş ufkuna göndermelerle sürdürür şiirlerini.

Refik Durbaş, Cumhuriyet Gazetesi'ndeki “Şiirin'Büyük Saatini Kurdu' başlıklı bir yazısında onun şiirini şöyle açmıyor: “... Şiirini bir “insani durumlar” iskeleti üzerine bina ettiği görülür. Bu anlamda bir ayrıntılar şiiridir. Fakat ayrıntılar, “ ayrıntı” olarak değil, bir bütünün parçaları olarak soluk alır şiirlerinde. Yinelemeler, yığıntılar bu bütüne göre anlam kazanır. Bu nedenle bir “anlam şiiridir de. Yeni biçim denemelerine girişmekten de kaçınmaz hiçbir zaman. Halk şiirinin deyiş özelliklerinden Divan şiirinin yapı kalıplarına, gündelik dilin tekdüzeliğinden çok boyutlu anlam katmanlarına doğru genişleyen, kendine özgü bir şiirin yapı taşlarını kurar. Düzyazıyı kullanmaktan da çekinmez. Şiirin tomurcuğu neredeyse orada devşirir şiirini. Geniş bir coğrafyaya yayılan bu biçim arayışlarının yanı başında ise zengin bir görüntü çağlayana akıp durmaktadır. Gerçeği olduğu gibi almaz, yeni baştan yaratır”

Bir yerde “Değişen çağlar, değişen şiirler ortasında, sanat insanda değişmeyi aramaktır” der. Bu sözleri bize hemen şiirlerinin çekirdeğindeki yoğun cinsel dili çağrıştırır. Şiirlerinde cinsellik kişiyi çoğaltan, yücelten bir duygudur ve aşkla bütünleşmiştir, Tomris Uyar “Bir de en önemlisi cinsellikle aşkı birbirinden hiç ayırmamasıdır. Yazdığı alışılmadık aşk şiirlerinde erkekliliğini, cinsel coşkusu gizlemez, Yine de “erkek bir ses'le yazılmayı ve okunmayı yadsır şiiri” der bir yazısında. Ama bu coşkulu güzel cinselliğin hoş olmayan yanı, sonunda haklı çıkacağı bir suçluluktur. Yıkanmayı, temizlenmeyi gerektirir dinsel bir tören gibi. Bir bakıma “Tevrat simgelerini kullandığı şiirlerinin kurcaladığı dinlerin sorunlarıdır” da diye düşünebiliriz.

Nedenleri ne olursa olsun artık o güne dek şiirde kullanılan tüm gereçleri elinin tersiyle itip yeni bir dil, yeni bir duyarlılıkla yazıyordu şiirlerini. Korkacak bir şey yoktur, her

şey naylondandır o kadar. Geyikli geceye kaçabilir, göğe bakma duraklarında sevgilinin ellerini tuttukça güçlenebilir, sayısız pencereleri bir bir kapatabilir, akşamları hep arka sokaklardan geçerek güneşi kötü evlerde, öteyi beriyi omuzlayabilirsiniz. Kırık bardaklar çöplüklerdedir. Uyanınca birden duvarları bulabilirsiniz. Kediler çıkar gelirler. Bir yerlerde birikmeden akan suyunuzu bulandırır, durmadan şarkı söyleyerek tarihlerle, bilimlerle, kalabalıkla savaşırsınız. Öte yandan şehirler betonlaşırken” Bakın bu şehri ben kurdum ama sevemedim, büyük ev ablukada” dersiniz. Yeşil badanadan kurtulur, Kanada menekşeli iyi uzun balkonlarda uyanınca üşürsünüz. Sonra terziler gelirler, fabrika karşısında yenik düşen el emeğinin, ölmüş olan bir ata seslenişini dinlersiniz. Yalnızlığın birçok yüzüyle karşılaşabilirsiniz. İşine yabancı insanın yalnızlığı, doyurgan yalnızlık, şehir yalnızlığı, dağ başı yalnızlığı, kötü aşklara karşı kuşanılmış yalnızlık, bizi hem kendimize hem insanlara iten yalnızlık, tel cambazının “Kalabalık ha olmuş ha olmamış’a varan yalnızlığı, hepsi “tel cambazı istiyordu ki dünya istediği gibi olsun. Bile bile aldanmaya vardıyordu işi. Ama olmuyordu kendisi vardı” dizelerindeki kendine dışarıdan bakan, bilinçli yalnızlığı göstermiyor mu? O günlerden bugünkü görüntü bombardımanını görmüş gibidir. Büyük şehrin kalabalık çeşitliliğini, her biri imgeye dönüşen değişik nesnelere üst üste yineleyerek sanki bizleri uyarır. Ayrıca gelişen teknoloji sonucu işini yitiren bakırcılar, nalbantlar, kantarcılar, saraçlar, kurşun dökücüler, pabuççular, su yorumcuları kötü bir rüyadan uyanmış gibi yaşarlar şiirlerinde.

Şiir üstüne düşünen ve yazan bir şairdir Turgut Uyar. “ Efendimiz Acemilik” ve “Şiir Çıkmazda” başlıklı yazıları tartışmalara yol açmış, güncelliklerini sürdüren yazılardır. Enver Ercan’la yaptığı bir söyleşide bu konuyla ilgili soruları şöyle yanıtlıyor: “Ben şiirde ustalaşmaya daha 1955 yılında korkulu olarak bakmıştım. Hala aynı kanıdayım. Şiirde ustalığı bir kolaylık olarak düşünemez miyiz? “Ben ne yazsam şiir olur” kuruntusunu? Söylemek istediğim, her şiire yeni başlamanın titremesiyle yaklaşmak, şiirimiz, ustalığına inanmış nice ünlü şairin kendisinden çektiği kopyalarla doludur. Asıl ustalaşma, belki de bu tehlikenin ayırıcısına varıldığı anda başlar. Bunun da korkulacak yanı yoktur. “Şiir Çıkmazda” yazısı için ise “Ben şiirin çıkmazda olduğunu söylediğimde, çıkmazın insanı bir çıkar yol bulmaya zorlayan en önemli durum olduğunu anlatmak istemişim. Söylediklerinizin tersine umutsuzluğun kişiyi umudu yakalamaya, bulmaya zorlayan bir duygu olduğuna inanıyorum. Şiirin rahatlama beni rahatsız ediyor.”

Önsözünün bir yerinde: “Şiir üstüne bütün çözümlenmeler, bütün kurallar hep ama hep ortalama şairler için” diye yazar. “Bir Şiirden” adlı kitabında ise geçmişteki ustalara kendine özgü tanımlamalarıyla yer vermiştir.

Hece vezniyle yazdığı, gevşek anlatım dokulu, kişisel yaşantılarının ve çevresinin izdüşümlerini yansıtan “Türkiyem” ve “Arz-ı Hal” kitaplarından sonra;1959 yılında “Dünyanın En Güzel Arabistanı” umulmadık bir patlama yaratır. Bir ağacın tüm genlerini içeren çekirdeği, köküdür” diyebiliriz. Dünyanın En Güzel Arabistanı, şiir okuyucusunun, şiir yazanın uzun süre durması gereken bir durak olmalıdır, sonraki şiirlerini daha iyi anlayabilmek için. Ergin Yıldızoğlu,” Şiirde Dün Yok mu?” adlı kitaptaki yazısında, Turgut UYAR’IN “Dünyanın En Güzel Arabistanı” ile yaptığı çıkışı, Picasso’nun” Avinyonlu Kızları’yla” resimde, Beckett’in “Godot’yu Beklerken’le tiyatrodaki çıkışlarına benzetir ve şöyle der:

“Picasso’nun Avinyon’lu Kızları’ı ,Beckett’in Godot’su kendini var olan sanat ortamından, kabul görenden kurtarmak, gelenekten ayrılmak ve yeniden bu gelenek içinden kendine geriye doğru değil ileriye doğru yeni bir yer bulmak anlamına geldiğini düşünüyorum. Uyar’ın Arz-ı Hal ve Türkiyem’deki şiirlerin hemen hiçbiri ne sizi ne de sanırım Ataç’ı bir sonraki kitaptaki şu dizelere hazırlayamaz. “Halbuki korkulacak hiçbir şey yoktu ortalıkta/ Her şey naylondandı o kadar”. Bu dizeler, o ana kadar ilk iki kitaba dayanarak kurmuş olduğunuz şiir evrenini ve gördüğünüzü sandığınız yönelimi büyük bir patlama ile darmadağın edecektir. Çünkü insan yeni şeyleri, ancak yeni biçimlerle söyleyebilir.”

Turgut Uyar, askerlikten emekli olarak ayrıldıktan bir yıl sonra çıkarır, Dünyanın En Güzel Arabistanı’nı. Taşradan büyük kente gelmiştir. Demokrat Parti iş başındadır. Kapitalizm gelişmekte, değerler değişmektedir. Para patlamasının getirdiği, tüketim gücü olan sonradan görme kentsoylu sınıfı yükselmekte, orta sınıf halk ise (ne yana döndüğünün ayırdına tam olarak varamadığı) hızla dönen bu çarka ayak uydurmaya çalışmaktadır. Dünya da biçimlenmektedir. 2. Dünya savaşı bitmiş. Atom bombaları atılmış ABD egemenliği ve soğuk savaşın etkileri, ekonomik bunalım içindeki sınıflar, kültürler birbirine girmeye ve çatışmaya başlamıştır. Ülkemizde de tüm bu değişikliklerin doğrultusunda Havacılık- ABD- Nato bağlantısıyla emperyalizmin geri dönüşü yaşanmaya başlamıştır.

Turgut Uyar, yaşamındaki ve çevresindeki bu değişime yeni bir duyarlılık geliştirir. İçinde antikapitalist, anti kent soylu ve daha çok bedel ödeyen insana yönelik bir duyarlılıktır bu. Bir söyleşisinde; “Terme’den Ankara’ya geldiğimde büyük bir sarsıntı geçirdim. Bir hesaplaşmaya girme gereği duydum. Kendi adıma, beni yazdığım şiiri yazmaya iten neden, çevremi değiştirdiğini görmemdi. Birdenbire kentleşen dünya, birdenbire karşılaştığım neon lambaları, büyük oteller, birtakım yeni gelişmeleri haber veren durumlar, beni artık Orhan Veli şiiri yazmakla kurtaramıyordu” diyen Uyar’ın değişmeyi daha derin yaşamasının bir nedeninin de askerden sivile geçiş olduğu düşünülebilir

1962 yılında Yeditepe şiir ödülünü kazanan “ Tütünler Islak” kitabı yayınlanır. İnsanın dünyadaki yerini ve var oluşunun sorunlarına değgin irdelemelerle doludur bu kitaptaki şiirler. Ama gece, akşam olmuştur. 27 Mayıs’ın getirdiği özgürlük de etkilemiş olabilir.

-Uyanınca Üşümek- Bir Barbar Kendin Tartar Bir Barbar Aşağılarda-

1968 Enis Batur'un" her okuyuşumda, gövdemin ve beynimin elektrik yüklendiğini hissediyorum. dediği "Her Pazartesi" çıkar. Şiirinin öğeleri sanki süzölmüş, yıkanmış, daha zenginleşmiş bir dünyayı anlatır Dizelerinde her türlü insan vardır. Ayrıca o günlerin Türkiyesi, Venezüella'daki başkaldırı, halk adına dökölen kan da vardır.

1970 O güne dek gizli kalmış Lirikizm'ini ortaya çıkardığı kitabı Divan

1974 yılında - Toplandılar- 1982 - Kayayı Delen İncir- (Behçet Necatigil Şiir ödölü)- Dün Yok mu- Bu kitaplardaki şiirler geride kalan bütün kitaplarının toplamı gibidir. Şiiri giderek imgeden kavrama, betimleyici olandan açılmayıcı olana doğru ilerleyen bir çizgi izler.

1984 yılında Sedat Simavi Vakfı Edebiyat ödölünü alan "Büyük Saat" adlı kitabında bütün şiirlerini toplamıştır. "Her Pazartesi" kitabındaki bir şiirin başlığıydı "Büyük Saat".Halil Gökhan'ın "Şiirimizin Büyük Saat'i bugün de çalışıyor ve daha rahat nefes alıyoruz", Enis Batur'un "Büyük Saat'in tik takları onun için bunca açık seçik duyuluyor masaya oturduğumuz an", Ahmet Oktay'ın " Turgut Uyar'ın Büyük saati hepimiz için çalışıyor" dediği Büyük Saat şiirinin bir yerinde:

"Güneş vuruyor başıma artık ortalıktayım

Güneş vuruyor güneş vuruyor

Seni ve/ göğüslerini ve Akdenizi ve

Başıma vuran güneşi birlikte avuçluyorum

Saat saat kaç hala

Bilmem ben güneş saati kullanıyorum"

Orhan Koçak "Güneş saati burada bölümlenmiş, mekanik ve tasarlanmış zamandan, Bergson'un ve Tanpınar'ın o yekpare süresine bölünmeyecek bir erinç anına geçmenin simgesidir" diyor. Bu kitapta bir şiirin, kırk yıllık Uyar şiirinin nasıl hiç eksilmeden, tozlanmadan, sıcaklığını yitirmeden bugüne ulaştığını şiir şiir izleriz.

Turgut Uyar, yeni ozanlarımız için zengin ve düşündüröcü, temel çıkış alanlarından biridir. Okuyucular içinse zaman zaman pınarlar ile dereler olarak akan, büyük, çekici bir yeraltı ırmağıdır. Bireyimizin (insanın) duyarlılıklar gömüsüdür.

Yazımı, Ergin Yıldızoğlu'nun sözleriyle bitirmek istiyorum: " Turgut Uyar'ın şiirleri size hemen teslim olmazlar, direnirler. Alışkanlıkları yıkarak, yerleşmiş biçimlerin, imgelerin, düşünce kalıplarının sıkıcı yeknesaklığını bir kenara atarak, kendisini ciddiye almanızı isteyen bir şiir var karşınızda. Bu sizinle bir söyleşiye etkin bir şekilde katılmanızı bekleyen bir şiirdir.

(30)

Öncekilerden farklı olarak, uzun soluklu, derinlemesine ve hatta her türlü teorik ve linguistik alet çantanızı, yaşam birikiminizi ve tüm hafızanızı kuşanarak yaklaşmanız, bir niyet, bir çaba ve bir tavır içinde olmanız gerekir. Ancak o zaman söylediklerinden fazlasını düşündüren, dışarıda bıraktıklarıyla zenginleşen bu şiir evrenine girebilirsiniz.”

Kaynaklar:

“Büyük Saat” -Turgut Uyar

“Turgut Uyar Arz-ı Hal ve Sonrası” Hazırlayan Tomris Uyar

“Turgut Uyar Sonsuz ve Öbürü” Hazırlayan Tomris Uyar, Seyit Nezir

“Şiirde Dün Yok mu? Hazırlayan Tomris Uyar

“Ben koşarım aşağılara koşarım” Erhan Altan’ın Tomris Uyar’ la yaptığı söyleşi

“ Turgut Uyar’ın Çocuklarıyız” Hazırlayan Derviş Aydın Akkoç

“Biz ki Bir Sahipsiz Hatırayız” Sıddık Akbayır.

=====

MEHMET BAŞARAN’IN ARDINDAN

BİR AYDINLANMA SAVAŞIMCISI

HİKMET KURTER

Ülkemizin değerlerinden, aydınlanma savaşımcısı Mehmet Başaran iz bırakarak geçip gitti bu dünyadan. Yalın Türkçenin, öz Türkçenin savunucusuydu. Gericiliğe, kara güce, yazgıcılığa, çıkar azgını ağalara, beylere karşıydı; akılcı eğitimin yandaşıydı. Mehmet Başaran demek, direnç demektir. Mehmet Başaran demek, zorlukların karşısında yılmamak demektir. Yaşadıkları, gözledikleri, çektikleri düşünsel evrenini, sanatını oluşturan, besleyen ana damardı, kaynaklardı.

Ürünlerindeki izlekler; 17 Nisan’dır, Tonguç’tur, Kepirtepe’dir, Hasanoğlan’dır, doğup büyüdüğü Ceylanköy’dür, portakalların altın top gibi yandığı Aksu’dur, Edremit körfezidir,

Madra dağlarıdır, Kazdağları'dır, Perge'dir, Asklepion'dur, Hitit'tir, Sümer'dir, Asur'dur, Kibele'dir, Afrodit'tir, Orfeus'tur, halktır, dalları dolaşan serçelerdir, kırlangıçlardır, leyleklerdir, ağaçtır, çiçektir, ekindir, başaktır, harman yeridir, öküzlerin çektiği saman arabalarıdır, tüccarların ucuza kapatmaya çalıştığı bereketli tarlalardır, kıraç tarlalardır, ayçiçeği tarlalardır, zeytindir, defnedir, buğdaydır, pancardır, çeltiktir, meşedir, çınardır, çamdır, bozkırlardır, çarıktır...

Bu izlekler kitaplarının adlarını da taçlandırmıştır: "Ahlat Ağacı", "Pıtraklı Memleket", "Gök Ekin", "Meşe Seli", "Çarığımı Yitirdiğim Tarla", "Aç Harmanı", "Zeytin Ülkesi", "Armutlu Tarla", "Söğütler Ses Verince", "Çiçeklerin Dili", "Dostum Badem Ağacı" gibi...

Mehmet Başaran, ürünlerinde mitologyadan, Anadolu Uygarlıkları kültüründen, masallardan, tekerlemelerden, halkbilim öğelerinden sık sık yararlanmıştı.

Şiirlerinde; çeker çarıkları yola düşer; çarık ayağını sıkır, yokluk başını; tarlada çarığını yitirir; ayağında kuru çarık çift sürer, buğday yetiştirir; ekinler biçilir, pamuklar toplanır, buğday hasat edilir; ülkeyi aydınlatmak, yüceltmek için 17 Nisan'da yollara düşenler bir gün geldikleri yerlere döneceklerdir; Ortaçağa son vermek için kırk kişi Kepirtepe'ye gelmiştir; Tonguç'un adı Kocamüdür'dür. "En önde Kocamüdür/yüreği, umutları en önde/Yenilecekti utanç". Başka dizelerde de, "Yorulmak yok çocuklar/Kendimiz kurtaracağız kendimizi" der kocamüdür. Bir gece kaldığı handa yorganını çalarlar. Saçına başak kokusu, tenine buğday lezzeti sinmiştir; tarlada doğmuştur; yitirdiği mor koyunu arayan çobandır, Köy ve köy yaşamına ilişkindir çoğu dizesi: "Ben ömrümce köylere gittim", "Vurmuşum ovaya, dağa/içinde bütün köylerin sesi", "Ah bu toprak damlı evler/içlerindeki karanlık hayat". Çalışmadan kazanan haramileri görünce kan beynine sıçrar, elindeki baltayla hepsini haklar. Sonra da, "Bundan böyle harami yok/Halkındır, halkın olan" der; Kocakent İstanbul'a çalışmaya gelir, eski çağlardan kalma yosunlu taşlarını, ferah evlerini, ak ekmeklerini, yeni doğmuş sıpalar kadar güzel kızlarını görür; ama aynı zamanda kıran kırana bir yaşamın olduğunu, Trakya ve Anadolu'nun suların denize aktığı gibi Kocakent'e koştüğünü da görür, Laleli'de dört bir yanı apartmanla çevrili bir bekar odasında göğünü, tarlasını, denizini yitirmişti; bunaldıkça, imdat diye bağırısı geldikçe çiğle ıslak bir tutam çimen ve kır kokusunu özler; Madra dağına tırmanır; harç, tuğla taşır, köyler kurar...

Tarlaları görmek istemez misin tarlaları/Daha güçlü, daha erkekçe/İstemez misin kucaklanmayı/Tiyatron, sineman, okulun, hastanenle/Yürü bizim oralara gidelim/Hey ne kavuşma olur bu/Yeşil ekinlerin dibinde/Sarmaş dolaş köy, kent/Tadılmamış aşklarla ıştır gün/Yeniden doğar ülke/Güzel kent/Yürü be/

Başaran, bu dizeleriyle köyle kenti birleştirmek istemiş, her nedense kent bu çağrıyı duymamış, duymazdan gelmiş, ama zaman içinde köy kente taşınarak büyük köykentleri oluşturmuştur.

(32)

Mehmet Başaran, başına gelenleri “Memetçik Memet”, “Yasaklı”, “Eylülün Kızgın Soluğu”, “Sürgünler” adlı anlatı kitaplarında dile getirmiştir. “Tonguç Yolu”, “Sabahattin Eyüboğlu ve Köy Enstitüleri”, Öğretmenim Hasan Âli Yücel” başlıklı kitaplarında da Köy Enstitülerine ilişkin bilgiler, belgeler, anılar yer almaktadır.

Köy Enstitülerinin ülkemize kazandırdığı yüzlerce bilge insandan biriydi o. “Tanıklık” adlı şiirinde, “Kim tanıklık edecek yaşadığıma?” diye soruyordu.

Geride bıraktığı birbirinden değerli yapıtlar yaşadığına tanıklık edecektir Mehmet Başaran’ın.

Anısı önünde saygıyla eğiliyorum.

=====

KADINLARDA ÖRTÜNME

FATMA BAŞURAL

Giyim insanın varoluşuyla, öncelikle doğa koşullarından korunmak amacıyla ortaya çıkmıştır. Geçmiş dönemlere baktığımızda giyinme toplumların yaşam biçimlerini gösterir. Kültürlerini etik değerleri ,toplumsal yaşama uyararak coğrafi etkilere uyum sağlayarak bu güne kadar gelmişlerdir. Toplumların sosyo- ekonomik yapıları , siyasi ve politik değişmeler, yeni teknolojide yeni buluşlara uyararak toplumsal hareketlilik devam ederken kadınlara karşı konan giyim kuşam kuralları ağır basmakta. Hiçbir şey sebepsiz değildir. Bir kural varsa muhakkak bir amacı vardır.

Nasıl öğrenmeliyim? Önce Kur’an da sonra İncil’de örtünme ile ilgili bölümleri dikkatlice okudum. Sonra konuyla ilgili dinî yazarlarımız bilim adamlarımızın kitaplarından bilgiler toplamaya çalıştım. Kısaca aşağıdaki bilgilere ulaştım.

TÜRK KADINI NE ZAMAN BAŞINI ÖRTTÜ

Orta Asya’daki göçebe Türkmen kadınların sosyal yaşam içindeki statüsü, Hıristiyan ve Yahudi kadınlarınkinden farklıydı. Müslümanlığı kabul ettikleri 9. Ve 11. Yüz yıllardaki yaşam biçimleri de geleneksel Müslüman yaşamına uymuyordu.

Osmanlı döneminde Bizans alınana kadar örtünme kurumsal olarak yerleşmedi. Tarihi ŞİKARİ İstanbul'un alınışından önce başkent olan Bursa'da kadınların yüzlerini örtmediğini yazıyor. Yüz örtmek sonradan âdet oldu. Karamanoğlu Alaaddin Hamidoğlu İlyas diyarını katliam ettiğinde üç kabile Diyarı Osman'a firar etmişlerdir. O vakit bunları Murat Han görüp pek temiz ve uslu insanlar(Adem) olduklarından kendi şehrinde (Bursa'da) yerleştirmiş. İşte bu kabile kızları pek güzel olduklarından herkes bunları seyretmeye başlayınca ulema tarafından bu kabilenin hatunlarının yüzlerinin saklanması emredilmesi, ne zaman çarşıya çıksalar o kabile kadınları yüzlerini saklardı. Fakat sonradan diğer kadınların kızların hoşuna gittiğinden herkes her yerini güzelce örtmeye başladı. Burada dikkati çeken nokta örtünmeye inançtan çok, toplumsal tedbir gereğine başvurulmuştur. Göçebe toplumun izlerini taşıyan Osmanlı' da kadın birlikte törenlere katılmaktaydı. Bu dönemde kadınların yüzleri de açıldı.

Örtünme yıllar sonra Osmanlı Devletinin HALİFELİK Makamına sahip olmasıyla başladı. Anadolu'da Asur'dan antik Yunan'a Roma'dan Bizans'a uzanan kadının eve kapatma süreci Türk kadınına da etkiledi. Osmanlı'da kadının kapanması 16. Yüzyılda başladı ve Cumhuriyet Türkiye'sine kadar sürdü.

Osmanlı Geriledikçe Kıyafetle uğraştı

Osmanlıda kadınlar üzerine çıkan bütün yasalar, kadının kapanması ya da kıyafetlerinin denetlenmesi yönünde oldu. Çıkarılan bu ferman ve yasalarda kadının giyimi ayrıntılı olarak tanımlanmıştır. Yaka boyları ,üzlerindeki nakışlar, yaşmakların biçimleri, kumaşların kalınlığı ve inceliği gibi detaylar bu fermanlara konu olmuştu. Bu fermanlarla getirilen yasaklar kadına üç alanda engelledi.

1- Giyimleri:

2-Sokaktaki davranışları

3-Erkeklerle olan ilişkileri

Aslında Osmanlı gerileme dönemine girmesiyle kadınlara yönelik kıyafet yasakları konusunda sertleşti. Örneğin, ilk yasak 1725 'te çıkarıldı. Günlük kıyafetlerinin şeriata uygun olması , namusu gereğindendir. Fakat savaşlar yüzünden çok önemli işlerle uğraşılırken bu husus ihmal edilmiştir. Bazı yaramaz kadınlar bunu fırsat bilip sokaklarda halkı baştan çıkarmak için aşırı süslenmişler. Yeni biçimlerde çeşitli (esvaplar) giysiler yaptırmışlardır. Hıristiyan kadınları taklit ederek başlarına acayip (serpuşlar) şapkalar geçirmişler. Bundan böyle kadınlar bir karıştan fazla büyük yakalı ferace ve üç değirmiden fazla başörtüsü ile sokağa çıkmayacaklardır. Feracelerde bir parmaktan enli şerit kullanmayacaklardır. Ama kimi

zaman da Müslüman kadına yakışan tek giysi olduğu savıyla renkli giysiler yasaklanıp çarşaf giyme önerisinde bulundular.

Osmanlıda kılık hep tartışma konusu oldu. Neredeyse her padişah bir ferman çıkardı. 2. Mahmut' da bir fermanla, Hıristiyan kadınların başlarını Müslüman gibi, Müslüman kadınlarında Hıristiyan kadınları taklit eder gibi örtünmesini yasakladı.

2. ABDULHAMİD'İN ÇARŞAF YASAĞI

19. Yüzyılın ortalarında kadınlar İstanbul'da çarşaf giymeye başladı. 1850'de Suriye valiliğinden dönen Suphi'nin karısı, İstanbul'da ilk çarşaf giyen kadın oldu . Yunanistan 'da görülen bu giysi meşrutiyet dönemine kadar yerlere sürünen kolsuz tek parçalı giysi oldu. 1876- 1908 yılları arasında ise başı omuzları örtmek üzere iki parçalı pelerin görünümünde sokak elbiseleri yapıldı ve hızla yayıldı. Ancak 2. Abdulhamid öldürülme korkusuyla çarşaf yasaklandı. Paris'te yayımlanan bazı gazetelerde (27 Ekim 1883) çarşaf yasağından etkilenen kumaş tüccarlarına yer verildi. Ürettikleri mallar ellerinde kaldı. Anadolu'da bu konularda fazla etkilenmedi. Hatta fermana karşı çıkıldı. Ferace giymek istemediler. Üretilen mallar ellerinde kalınca kadınlara baskı uygulandı. Konuyla ilgili olarak (27 temmuz 1882 de) Levant Heraki Gazetesinde şu konulara yer verildi. Yeni İzmit valisi köylerden ürün satmak için şehre gelen üstünde feracesi ayağında pabucu olmayan Türk kadınları beş gün hapis ve bir mecdiye parasına cezaya çarptırılacağı konusunda yasak çıkarıldı. Buna karşı köylü kadınlar Atalarından kalmış gelenek ve göreneklerini hiçe sayıp baskı altına alan bu yeni yasaya köyde kalmayı kabullendiler. Demek ki tarihin her döneminde kamusal alanda örtünme sıkıntısı yaşanmaktadır. Müslüman kadınlar Anadolu da bu kurala uymadıkları gibi İstanbul'un Kadıköy ve Tarabya gibi semtlerde bu serbestlik devam ediyordu. Şimdiyse İstanbul'un her semtinde yayılmış Osmanlı da başlayan tartışma günümüze kadar gelmiştir. Meclise dek girmiştir. Bir türlü örtü sorunu çözülememiştir.

Yüzyıllarca insanlar, din kurallarıyla kandırılmış, korkutulmuş cezalandırılmıştır. Oysa yurdumuzun en uzak köşelerine, doğru eğitimi götürebilsek ,insanca yaşamayı iyi insan olmayı kavratsak belki bu denli savaşlar, ölümler olmazdı. Neden bütün baskılar, kölelikler , erkeklere hizmet işleri kadınlara verilir? Kadınlar neden insan yerine konmaz? Bugün de görüp, duyuyoruz: Dövülen kadın, öldürülen kadın, kovulan kadın, yakılan kadın. Nedendir bunca çile. Doğal olarak, bunların yanında kendini geliştiren, kişiliğine önem veren, ayakta durmasını bilen, kendini tanıyan, haklarını bilen ve kullanan, özgürlüğüne inanan doğru yolda giden kadınlarımız da olmuştur. Saygı duyuyoruz. Kadınlarımız yalnızca doğa olaylarına karşı, toplumsal kirlilikten korunmak için güzelliklerini örtmek zorunda bırakılmışlardır.

İlk çağlardan beri kadınlara başka gözle bakılıyordu. İnsanoğlunun usu, kadının çocuk doğurmasını açıklayamıyordu. Bu nedenle de kadından, bir yandan korkulurken, bir yandan da saygı duyuluyordu.

Birçok alanda üretimi kadınlar başlatmıştır. İp, sepet, balık avlama, dokuma işleri, toprak kap ,yemek pişirme, tarak ,kaşık madeni eşyalar, ilk hekimlik, faydalı otlar gibi becerileri kadınlar yapmıştır. Anaerkil dönemi olarak nitelediğimiz bu dönem, kadının doğurganlık özelliğinin bilinip, açıklanmasına dek sürmüştür. Kadının doğurganlık özelliğindeki gizin çözülmesi, kadının toplumsal değerini azaltıp, onun, erkeğin arkasına düşmesine neden olmuştur.

Çarşaf önce Hititlerde ortaya çıktı. Ankara'da medeniyetler müzesinde pişmiş toprak kap üzerindeki resimler bu konuyla ilgili bilgi veriyor. Antik Yunan da kadın "Erkeğin başının belası" olarak görülür ve kadınlar birkaç sınıfa konulur.

1. Domuz kadın (pis kadın)
2. Zeki kadın (tilki cinsi)
3. Meraklı kadınların (köpek cinsi) olduklarına inananlar bile vardır.

Kadınları küçük gören çok sözler vardır. T. DURSUN (Din bu)

Kadınların en büyük onuru doğurganlık ve bakire olmaktır. Hiçbir sosyal hakları yoktur başı açık sokağa çıksa ayrılma sebebi olurdu.

Hürriyet Gazetesi 16 eylül 2007 (Soner Yalçın) yazısından

DİNİ YÖNDEN NİÇİN BAŞÖRTÜSÜ BU KADAR ÖNEMSENİYOR

- Dini inanç gereği Neden niçin sormayın
- Laikliğin gereği
- İnsan hakları ilkesinin gereği
- Demokrasinin gereği
- Hukukun gereği.
- Z. beyaz

Tanrısal alanda MEVLANA : "Kadın hak nurudur sevgili değil. Cariyelerden ayrılması için başını örtmüştür.

Beş bin yıl önce yaşayan Sümerlerde" mabet fahişelerinin" bu günkü türbana benzer biçimde örtündüklerini, daha sonra evli dul ve hür kadınların da cariyelerden ayrılması için

başını örtmüş olduğu görülür. Yazar sayın(muazzez İlmiye Çığ) "İman insanın üstünde başında değil vicdanındadır" demiş.

Latife Hanım M. Kemal'le toplantıya meclise girerken başı açık olarak girerdi.

Atatürk çeşitli övgülerden sonra ; "Hanımlar Efendiler dünya üzerinde gördüğünüz her şey kadının eseridir. Kadınların karar almada etkili olmadığı bir rejim nedenli demokratik olabilir ki."

"Bir erkeği okutursan bir kişiyi aydınlatmış olursunuz. AMA BİR KADINI okutursanız bir toplumu aydınlatmış olursunuz. Bilimle gidilmeyen yolun sonu karanlıktır. (Hacı Bektaş VELİ)

GEÇMİŞTEN GELECEĞE KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN BİNLERCE YILLIK ÖYKÜSÜ

Değişen ne var; Kadına yönelik şiddetin 5000 yıla dayanan hukuki yasalarıyla bir anda sonlandırılmak imkânsızdır. Bir gecede ihtilal olur. Ancak toplumun binlerce

Yıllık ataerkil geleneğinin bir gecede hemen değiştirmek mümkün değildir. Bunun için ciddi hukuki uygulamalar gerektiği gibi toplumu eğiterek bu alanda eğitilmesi gerek. En büyük görev gene kadınlarımıza düşmektedir. Kadına yönelik şiddet neredeyse doğumdan önce başlayarak ölene kadar devam eden bir süreci kapsamaktadır. Ancak kadına yönelik şiddet olgusunu tek başına ele alınması mümkün değildir. Kadına yönelik şiddet; tarihsel, toplumsal, siyasal, hukuksal ve dinsel açıdan geniş bir alanı kapsamaktadır. Böyle düşünülmesi gerekir.

ANNELER çocuklarına eşit davranmadığı sürece şiddet devam eder . Şiddetin en büyük sorumlusu yine annedir. Yazar Lütfi kaleli (Anadolu'yu Aydınlatanlar)

Yeniden Örtünmeye Dönersek:

Özünde çarşaf Müslümanlığın gereği değildir. Yoksulluk kıyafeti olabilir. Ancak bazı erkeklerin kıskançlık duygularının ve hanımlarının ezilen ruhsal yapılarının dışa yansıyan görüntüsü olabilir. Başörtüsü demokrasinin gereğidir. Halk idaresinde halkın istekleri göz önüne alınır ona göre yönetmelik hazırlanır. Örtünmek istiyorsa örtünsünler. Ama bazı kötü niyetli yöneticiler farklı anlamda yönlendirerek ortalığı karıştırarak devlete zarar verirler.

DİNDE GİYİNME ÖZELLİKLERİ

1. Kadınlar ziynetlerini (takılarını)göstermesinler.
2. Ayaklarını hızlı vurup halhallerini göstermesinler
3. Örtülerini yakalarına indirsinler, süs eşyaları gözükmesin.

(37)

Hırsızlık olaylarına karşı önlem. HZ Ayşe Ananın gerdanlık meselesi, dedikoduya meydan verilmesin. Korunma amaçlı örtünme. Cennette bile huri kızları erkeklere hizmet için yaratılmış. 13- 14 yaşlarında kestane gözlü kızlar erkeklerin hizmetinde olacak. Doğal olarak bu dünyada da kadınlar kocalarına hizmet edecek, erkekler ibadet etmeye zaman bulacak cennet onların olacak. Ya hatunlar ne olacak (kapıdan bakacak) örneğin. Zekeriya Beyaz

NUR SÜRESİ 60. AYET

Doğurganlığı biten hür ve yaşlı kadınlar, bir nikah ümidi beklemeyen kadınlar ziynetlerini başka yabancı erkeklere göstermede bazı elbiselerini çıkarmada vebal yoktur. İffetli davranmak daha hayırlıdır.

Giyim ile ilgisiz olarak, inanan erkekler "HZ Muhammedin eşleriyle konuşurken perde arkasından konuşmak gerekir". Şeklinde kullanılmış.

AHZAP SÜRESİ 59. AYET

Ey peygamber mümin kadınlarınıza söyleyin dışarı çıkarken dış elbiselerini giysinler. (cılbab) sokakta onların tanınmaları, incitilmemeleri açısından daha uygundur.

Rivayete göre' HZ Ömer, başını örten bir kadını – cariyeyi gördüğü zaman, sopasıyla vurarak Başörtüsünü at kokmuş" demiştir. Kadının mahkemede ifade vermesi için erkek hâkim veya alış veriş için müşteri veya satıcı erkeklere görünmesinde bir sakınca yoktur

Bazı din bilginleri, araştırmacılar, ilahiyatçılar örtünmenin Kur'an da yer almadığını, ayetlerin çarpıtılarak tercüme edildiğini de ifade ederler.

1. Yaşar Nuri Öztürk
2. Zekeriya Beyaz
3. Şahin Filiz
4. İhsan Eliaçık
5. Edip Yüksel

6. H. Hatemi Gibi araştırmacı ilahiyatçı yazarlar.

SONUÇ

1966 dan sonra okullarımızda başörtüsü sorunu başlamış. Resmi dairelerde konu uzun tartışmalara yol açmıştır. 1966 dan- 2002 ye kadar hemen hemen her sene öğretmen – öğrenci çelişkileri yaşanmıştır. AKP Yönetiminde bazı yasalar değiştirilerek yeni haklar

katmıştır. Her ne kadar partiler arası yasalarla ilgili itirazlar yapılmışsa da 6_9- Şubat arası 2008 tarihinde üniversitelerde türbana Serbestlik getirilen yasa (411 olumlu) (103 olumsuz oyla) kabul edilmiştir. Mesleki kıyafetler getirilmiş zaten var olan mesleki kıyafetler önerilmiştir. (Eğer devlet yasa koymuşsa, devlet yasası din yasasından önce gelir. Devlet kurallarına uymak zorundasın. Aksi halde anarşiye meydan vereceğin için sorumlu olursun)

KADIN KONUSUYLA İLGİLİ ARAŞTIRMACILARDAN KISA BİLGİLER

Hammurabi dönemi giyim konusunda bilinen en eski düzenleme (hukuki) kamusal alana giren hür kadınların sembolü olmuştur, Bu kanuna göre köleler ve hür kadınlar kesinlikle başını örtmeyecek. Ayrıca örtünmeyle ilgili olarak, Sümer, Akat, Asur, Hitit Urartu gibi site devletlerinde de benzer uygulamalar vardı. (Anlayış Dergisi)

İlk örtü soğan biçiminde başa takılırdı.

Erkekler, asker ,politikacı ,tüccar, olurken, kadınlara ise: çocuk bakma, yemek yapma bulaşık yıkama, tarlada çalışma, hayvan bakma, kocaya hizmet gibi ağır işler verildi.

UYDURULMUŞ , KUR'AN AYETİ GİBİ GÖSTERİLMİŞ SÖZLER:

- 1.Kocasının vücudu irin ile kaplı dahi olsa, karısı onu yalayarak temizlese yine kocasının hakkını ödeyemez.
2. Bir kadın ,kocası kendisinden memnun olduğu halde ölürse cennete girer.
3. Kadınlar arasında iyi kadın yüz tane kara karga arasında bir alaca karga kadardır
- 4.Namaz bozan şeyler: Kara köpek, eşek, domuz ve KADIN (T .Dursun)

KADIN CİNSLERİ

- 1.Fakir ve düşmeye razı olmayan (köpek)
2. Kibirli olan (yılan)
3. Koğuculuk yapanlar(akrep)
4. ev eşyası satanlar (fare)
5. erkeklere hile kurduğunda(tilki)

6. Kocasına itaat eden kadın (KOYUN) En makbulü. İyi kadınların ancak yüzde biri cennete girer. Cennete gidebilmeleri için de kocalarına kul olmaları gerek. Kadınlar dışarı çıkmaması için yarı aç ,yarı tok bırakmalı. Yeni elbise almamalı . kadın güvensizdir.

İncil "İsa'ya" kadın saçı büyücülükte kullanılmış ve saçtan korkulmuştur

Siyah çarşafın ilk çıkış yeri İspanyadır. Türkiye’ de 1960 sonrası ilk adı (Şule) olan sahnelerde çalışan Emine Şenlikoğlu Dini fetvalar vermek için Anadolu’yu gezerek halkla sohbet toplantıları yapmıştır. İnsanlar arasında çelişki yaratarak uzantısı zamanımıza kadar gelmiştir.

DOĞRU KUR’AN SÖZLERİ

Kadın erkek eşittir, birbirinin dostlarıdır, aynı haklara sahiptir. Cennet anaların ayağı altındadır. Erkek -kadın mutlak eşittir.

Japon mitolojisinin kutsal kahramanı yabancı bir kadınla evlendi. Karısına halkına yemek dağıtma işini verdi. Kadın çok güzeldi. Bir koşulla yemek dağıtma işini yapacaktı. Ama ona kimse bakmayacaktı yani örtünecekti. Demek ki örtünme toplumsal kirlilikten korunmak içindir.

İlahiyatçılara göre, örtüyü Kur’an’ı Kerimle bağdaştırmak yanlıştır. Peygamberimiz döneminde kadınlarımızın bir kısmı çırıl çıplağa yakın göğüsleri açıkta dolaşmış.

Giyim mevsim şartlarına göredir. Arabistan da erkekler de başını örterler. Güneşten, rüzgârdan çöl fırtınasından korunmak için. Kuzey kutbunda ise kürk giyilir. Görüyoruz ki bütün bu kadınların üstüne dönen dolaplar, yapılması istenen kadınları ayrıştırmak. Örtünen kadın Müslüman diğerleri değil. Anadolu kadınının örtüsü yaşmak, tülbent de onlara göre bilinçsizliktir.

En son liderler meydan konuşmasında bile örtünen kadınlar inançlı dindar, örtünmeyen inançsız gibi gösterilerek ayrıştırılmaya çalışılmaktadır. Bu hainlik değilse adı nedir?

Bütün bunlar tüketimin körüklenmesi, moda değişiklikleri, uydurulan özel kutlama günleri, her yıl çıkan vitrinde sergilenen tüketim malları gibi, çoğunlukla yabancı kapitalist firmaların üretim malları. AVM tabelaları reklam afişleri. Hepsi yabancı. Ağır sanayi var mı yok. Hazır teknoloji, çabuk tüketilen üretim sakız gibi çiğne at. Paralar yabancıya. Yap işlet işin bitince posasını devret. Daha çok kadın ve çocuk giysileri tekstil ürünleri hayırlı olsun.

=====

TÜRKÇE MATEMATİKSEL BİR DİLDİR

TÜRKAY KORKMAZ

Türkçe kısa anlatımı seven matematiksel bir dildir. Konuşurken, yazarken matematik işlemleri yaparız.

Örneğin,

üç yüz: 3.100 Bir çarpma işlemidir.

yüz üç:100+3 Bir toplama işlemidir.

Üç yüz altı: (3.100)+6=306 çarpma ve toplama işlemi iç içe yer almıştır.

Sevmiyor değil. (- . - = +) olumlu,seviyor

Seviyor değil. (+ . - = -) olumsuz, sevmiyor

Türkçede düşünce matematikteki kümelerin işleyişine bağlı olarak gelişir, oluşur.

En büyük küme metin-bölümce-tümce-sözcük sıralamasına göre oluşur.

Örnek,

A . Dil bir uygarlık olayıdır. : en büyük küme

B . bir uygarlık olayı : alt küme

C . uygarlık olayı : alt küme

D . uygarlık : alt küme

E . olay : alt küme

Beş küme iç içe yer almış.

E(D(C(B(A kümeleri bir sonrakinin alt kümesidir. Tümevarım yöntemi

A)B)C)D)E kümeleri kendinden sonraki kümeleri kapsar .Tümden- gelim yöntemi

Türkçede anlatım kümelerin iki matematiksel işlemiyle gösterilmeye çalışıldı.

Türkçe anlatımda Türkçe düşünmeyi sağlamak için metni temel araç olarak ele alıp dilimizdeki anlam ayrıntılarına inerken tümevarım, tümdengelim yöntemleri yerine göre öne çıkarıldı. Kümelerin sıralanmasında bunu görebiliyoruz.

En büyük küme olan "A" kümesi içinde yer alan "B, C" kümeleri bir belirtme öbeğidir. "B" kümesi önad tamlaması, "C" kümesi ise belirtisiz ad tamlamasıdır.

Sözcükler, kavramlar arası ilişkiler kurarak sözcük öbeklerini oluşturur. Burada ad soylu sözcükler bir yüklem olmaksızın doğrudan doğruya kendi aralarında ilişki kurar. Sözcüklerin

bu tür ilişkilerinden belirtme öbeği adı verilen yargısız anlatımlar (sözce) doğar.

Belirtme öbekleri yargı bildirmez. Bu öbekler kavramları açıp genişleterek belli eder.

Bu belli ediş kimi kez açıklama ya da belirtme:

masanın örtüsü,

kimi kez niteleme:

yeşil örtü,

kimi kez de güçlendirme ya da pekiştirme

pek hızlı

biçiminde olur.

Kimi sözcük öbekleri yapısal yönden belirtme öbeği niteliği taşımaz.

Örneğin,

Bağlaç öbeğinde öğelerden birinin, ötekinin anlamını etkilemesi söz konusu değildir:

Hak ve kuvvet,

kılıçla kalkan gibidir.

Bu örnekte

“hak ve kuvvet” özne,

“kılıçla kalkan” da yüklem

görevindeki ilgeç öbeğinde “ad” ögesi işlevindedir.

İşte bu örneklerde görüldüğü gibi, öbeği oluşturan öğelerin işlevce birleşmesi,

Dizgi,

yalın sözcüklerin anlam bütünü oluşturması,

Takısız tamlama, önad tamlaması:

demir kapı, iyi adam;

Örgü

ekler aracılığıyla kurulan sözceler:

evin kapısının anahtarı,

deniz kıyısı;

İlgi

bağlaç, ilgeç adlı bağımsız birimlerin anlam bütünü oluşturması,

bağlaçlı :

Mavi ve Kara;

ilgeçli :

kuş kadar çocuk

Sözceler dizgi, örgü, ilgi yöntemleriyle gerçekleşmiştir.

Bu biçimsellik sözcük öbeklerinin -sözce- belirtme öbekleri arasında ele alınmasını gerektirmektedir.

Türkçede belirtme öbekleri genellikle öge sırasını belirleyen ana ilkeye göre oluşur.

Belirtme öbeğinde :

Yardımcı öge (belirten, niteleyen) önce, temel öge (belirtilen,

nitelenen) sonra gelir.

Ancak birkaç öbeğin oluşumu bu temel yapının dışına çıkar:

İlgeç öbeği :

bebek için,

San (unvan) öbeği:

İsmet Paşa

Örneklerde, "için" ilgeç, "paşa" unvan yardımcı öge genel kurala aykırı olarak sonda yer almışlardır. Bunlar devrik öbek olarak adlandırılır. Devrik anlatım sözdizimsel kurala aykırı olarak oluşur.

Örneğin,

örtüsü masanın,

Bakışsız bir kedi kara

Ece Ayhan

kedi kara vb.

Kimi belirtme öbeklerinin öğeleri ekle, kimilerinininki eksiz birleşir.

İyelik öbeklerini oluşturan öğeler, genel olarak ekle birleşir.

Örneğin,

Türk dili, (belirtisiz ad tamlaması)

Orhan'ın çantası, (belirtili ad tamlaması)

benim silgim (adıl tamlaması) vb.

Belirtme öbeklerinde görülen ekli, eksiz birleşmeye bir başka örnek olarak

ilgeç öbekleri :

Örneğin,

kim ile / kimin ile,

bu kadar / bugüne kadar,

çocuk gibi / senin gibi vb.

Her belirtme öbeği bir bütündür; tek sözcük gibi işlem görür, yani birbirinden koparılamaz.

Belirtme öbekleri ortak ve ayırt edici özelliklerine göre altı türdür:

BELİRTME ÖBEKLERİ

1. İYELİK ÖBEKLERİ

. Ad tamlaması

. Adıl tamlaması

2. NİTELEME ÖBEKLERİ

. Önad tamlaması

. San(unvan) öbeği

. Sayı öbeği

. Belirteç öbeği

3.ÇEKİM ÖBEKLERİ

. Ad öbeği

. İlgeç öbeği

. Eylem öbeği

4. Bağlaç öbeği

5. Ünlem öbeği

6. İkileme öbeği

Kavram birim (sözcük) anlatımın en küçük birimidir. Tek başına anlamlı olan kavram birim, anlamı olmayan görev birim olmak üzere iki türdür. Kavram birimler tümce içindeki kullanımlarıyla gerçek kimliklerini ortaya koyar. Bunun için kavram birimleri incelerken düşünce birim olan tümceden yola çıkmamız gerekir.

Dil içinde kavram ya da görev birimi olarak sekiz tür sözcük ayırt edilir. Bu sekiz tür sözcük, dilbilgisi kaynaklarında “sözcük türleri” olarak adlandırılır.

Dilde kavram bildiren sözcüklerle nesne, biçim, olgu, durum ve devinimler dilde anlatım bulur. Sözcüklerin bazıları ise temel kavramı yansıtmazlar. Buna göre dilde sözcükler ikiye ayrılır:

. Kavram Bildiren Sözcükler

.. Ad

.. Önad

.. Belirteç

.. Adıl

.. Eylem

. Yardımcı Sözcükler

.. İlgeç

.. Bağlaç

.. Ünlem

Sözcük türlerini yaptıkları işlevlerden dolayı şöyle de adlandırabiliriz: *

- . Asıl sözcükler
- .. Ad
- .. Eylem
- . Uydu Sözcükler
- .. Önad
- .. Belirteç
- . Gölge Sözcükler
- .. Adıl
- .. Ünlem
- . Söz Ulakları
- .. İlgeç
- .. Bağlaç

Dili oluşturma, adlandırma, matematiksel sadelik, imgelerle düşünme dilin gizil gücünü yakalama kuşkusuz bir süreç gerektiriyor. Dilin gücü konusunda “Ne denli üretim o denli dil.” diyor Ali Dündar.**

* Sıddık Akbayır, Cümle ve Metin Bilgisi, Peyem Yayıncılık 5. Baskı

** (Ali Dündar, TDD, Ocak-Şubat 2012)

=====

ÖYKÜLER

ELİMDE PULLU ZARF

TURGUT ACAR

Uzun bir yolculuk... Adres arıyorum... Elimde pullu zarf...

Adım gibi biliyorum, ilk soracağım kişi,

" Ben buralı değilim, bilmem..." diyecek.

İkinci soracağım, soruyu anlamayıp,

" Kaç numaralı kapı?" diye soracak bana.

Elimdeki zarfa bakıp,

" Kırk altı" diyeceğim.

Sorduğum kişi yere bakıp, biraz düşündükten sonra,

" Bu sokakta değil aradığınız. Bu sokak, bir yanda bir den başlıyor yirmi yedi de bitiyor, öte yanda ikide başlıyor yirmi sekiz de bitiyor...Gerisi yanmış binalar, numarasız...Yok bura da o numara, olmaz da...Arka sokağa bakacaksın..." diyecek...O değilmiş gibi dönüp gidecek...Öyle de oldu. Arkasından uzun uzun baktım. Niye baktım, bilmiyorum...

Elleri ceketinin cebinde, omuzları kalkık, güneş yanığı bir oğlandı... Saçlarını dana yalamıştı sanki... Tafralı bir duruşu vardı... Ama aslında parasız, cıvılin tekiydi. Yürüyüşü onu gösteriyordu... Ya da ben öyle olmasını düşünüyordum...

" Aman, neyse ne..." diyemiyorum, bu tafralı çocuğa acıyor gibiyim... İçime düşen kurt kırmaşıp duruyor...

" Bu çocuğun karnı da açtır... Bakma öyle görünmesine, açtır aç..." diyorum kendi kendime...İçim burkuldu...Dönüp yine bakıyorum, yok... Ecinlilere karışmış, yok olmuş gitmiş...Öyle görünüyor olabilir ama, benimle zevklenmek için bir köşeye gizlenmiş olabilir de...

Becit bir işi yoktu, belli, sallanarak yürüyordu...

Usuma, hanidir unuttuğum eski bir şarkı geldi, niyeyse?

(47)

" Ararım seni her yerde..." diye başlayıp giden... Dilim de dudaklarım da o şarkının tadı var...Taze, sıcak bir yalnızlık içindeyim şimdi...Yazdığım öykülerin, sonradan usuma gelen ekleriyle bu ara da cebelleşiyorum...Öyle iken, bir şeyi arayıp bulamamanın hırsıyla, sararmış yüzlü insanlar arasın da duyumsuyorum kendimi...Bu kırılگانlıkta sağ mıyım değil miyim bilemiyorum...Bildiğim o ki, bu çıkmaz da bir sessizliği soluyorum...Arka sokağa geçiyorum...

Elimdeki zarf umutsuzluktan sıkılmış, buruşmuş... Düzeltip okuyorum, numara kırk altı. Sokağın son numarasına bakıyorum on sekiz, öte tarafa bakmağa gerek yok...

" On dokuzdur" diyorum içimden... Diyorum da, kendime de kızıyorum:

" Çok pısrık bir adamsın, bir adresi bulamadın..." diyorum. Hem de acı sözcükler ederek...

Sessiz, kimsesiz sokakta,

"Peki şimdi ne olacak?" diye düşünürken, usuma geliyor,

" Numara yanlış olamaz mı? " Bu soru da ' olur' u öne aldım. Zarftaki numarayı, bu sokaktaki numaralarla değiştirerek uyguladım. Önce dört numaraya baktım, bir arsa. Altı numaraya baktım, kapalı bir iş yeri, Ali'nin iş yeri. Ali hasta evinde yatıyormuş. Sorduklarım öyle diyorlar... On altıya baktım, kapı var, arkası çöplük...Başka numara uydurmaya da gerek yok, zaten olmuyor da...Geçtim öteki sokağa, aynı olasılıkları burada da uyguladım, tutmadı...

Dayanaklar tükenince kendimi, harita da olmayan bir sokakta yitik sandım...

Her şeyin darmaduman olduğu, ya da çözümler gibi görüldüğü bir duyguydu bu... Şöyle de denebilir, kurcaladıkça bilinmeyenleri artan bir aritmetik denklemi...

Dönüp soruyorum özüme,

" Yitiklerle bölünmüş sokakta ben ne arıyorum?"

Elimdeki zarfta, numero kırk altı, yazıldığı gibi okuyorum, tezgahını düzenleyen bakkala. O da,

" Numero numero bilmem, o numara yok burda." diyor, elmaları silip düzenli sıralarken...

O sıra, birden, kendi ısımdan daha güçlü bir ısı geçti vücudumdan başıma doğru. Neyse ki uzun sürmedi. Bu, aynı soruyu sormaktan, dönüp dolaşıp aynı yüzleri görmekten, aynı yanıtı almaktan, kenar köşe sokağı gidip gelmekten olmalıydı sanırım...

Anlatılması zor bir yorgunluktu... Uzun, çetin bir yolculuk nasıl olur, işte o gibi...

Bilmem kaç katlanmış bir yalnızlık bir boşluk içindeyim...Dahası, düş dünyamda deyiş tokuş başladı şimdi...Devinimlerim ağırlaştı, dilim kurudu...Yorulmuşum... Bulduğum, giderek

yitirdiğim kara oğlana benziyorum... Ellerim ceplerim de, omuzlarım kalkık, ne olacağını düşünüyorum... Niyeyse sol gözümü de kapamışım... Belki de kendiliğinden kapandı...

Sonuca bakar mısın? Var da yok bir adres... Bir yanı karanlık sanrı da olabilir bu... Çatlamışta dökülmemiş bir pencere camı ardından baktığım bu düzen, nerede başlar nerede biter belli değil...

Ben her şeyimle bu boşlukta iken, bir ses,

" Bulamadınız mı?" diyor arkamdan...

Dönüp bakıyorum kara oğlan... Elleri ceplerinde, omuzları kalkık, sol yanağında kırışıklık... Bana hayıflanırcasına gülümsüyor...Aradığım o değil ama bulmuş gibi seviniyorum...

" Bulamadım, yok bura da... Ayaklarıma kara sular indi..."diyorum ben de...

" Çok yorulmuşsun belli..." diyor.

" Hem de nasıl"

"Otur..." diyor.

İkimiz birden duvar dibine çömeliyoruz. Sürdürüyor sözünü,

" Senden ayrıldıktan sonra gittiğim yerler de hep aradım kırk altı numarayı, yok, diyor karaoğlan, sormadığım bakkal, tüpçü, fırıncı, gezgin satıcılar kalmadı... Üstelik sokakta oynayan çocuklara varıncaya dek, yok yok yok...Durumuma dudak büküp zevklenenler bile oldu..."

" Kaşmer olduk dünyaya, desene..." dediğim de, karaoğlan yere parmağı ile kırk altı yazıyordu. Gözü yerde:

" Hem de nasıl, dedi, gümansızca sürdürdü, bir yere on kez baktım, sordum. Artısı var eksiği yok, tam on kez. Abartmıyorum, inan böyle..."

Susuluyor. Parmağı ile yazdığı yerlerden karıncalar yürüyor ayaklarına doğru... Onlara dokunmadan sadece gözleri ile izliyor. Kaçan da oluyor, çorapsız ayaklarına doğru. Onları kalın parmakları arasın da gıcırı bükme yapıyor... Sırtı sıra bunlar yineleniyor... Böylece, bu sessizlikte, o kendine bir uğraş bulmuş oluyor...

Gözleri kısılıp açılıyor yere bakmaktan, ağarıp kararın, düzleşip derinleşen yere... Gök, bulutlu, şimşekte çakıyor. Karıncalar, doru tayların sırtın da görülmedik zigzaglar çizerek ilerliyorlar...

Korkmuştu karaoğlan...Başka bir dünyayı gözlemliyordu sanki... Gözlerini oğuşturdu parmakları ile...Kalktı. Pantolonunun tozunu temizledi. Yağmurdan söz etmeden, gökyüzüne

bakarak:

" Ben gidiyorum, sen de git..." dedi.

" Olmaz " diyemedim. Kalktım ben de...

Onun gittiği yönü görmek için bekledim biraz... Ters yöne gidecektim... Niyeyse,onunla gitmek istemiyordum

Doru taylor çoğalmıştı... En dızmanının yelesinden tutarak sırtına atladı birden... Gözümden silindi Karaoğlan... Gözlerimi bir kaç kez kırptım, dikkatle bakındım yöreme, kimseler yoktu...

Elim de istem dışı sıkarak buruşturduğum zarfı düzeltip cebime koydum...

Oysa, Karaoğlan gelmeden önce zarfı açıp okumaktı dileyim... Yaptım da...

Yağmur başlamıştı... Sokağı dönünce zarfı çıkardım başüstü açtım...Bir ağacın altındayım şimdi...Yağmur hızlandı...Çocuklar geçiyor, okul çocukları...Yağmur suları birikmemiş daha yoldaki çukurlar da...Birikmiş olsa çocuklar şapırt diye atlarlar içine...

Kağıt elimde... Damlalar düşüyor üstüne... Yazıyı okumaya çalışıyorum...Hepsi iki satır...Kötü yazılmış, zorla sökebildim, okuyorum,

" Boşuna uğraşma, her şey olacağına varır..." Başlığı yoktu... Mektup banaydı sanki...

Katlayıp cebime koyuyorum...

=====

KİTAP TANITIM

PENGUEN OTELİ (YAZAN TURGUT ACAR)**YILMAZ ÇONGAR**

Dün telefon çaldı, her zamanki gibi telaşlandım. Diğer uçtaki Turgut Acar'ın sesini, tınısından tanıdım:

-Ben Göztepe'deyim, gelirsen sevinirim, konuşuruz, diyordu. Gitmez miyim, ivedi işim de yoktu. evimiz yakın ama yine otobüsle gidiliyor. Durağa giderken usuma eski günler geldi, on beş yıl kadar önceydi, her perşembe günü Turgut Acar'la Bostancı'da Çağlayan Kiraathanesi'nde buluşurduk. Salah Birseller, Asım Bezirciler, Muzaffer Uygunerler, Figen Kıvılcımerler, Halim Uğurlular, Mehrizatlar, Günel Altıntaşlar, Behzat Ay'lar, Alp Kuranlar, vb., ortada oturan şefimiz Ahmet Miskioğlu, hepimizi susturduğunda Salah Birseller kolunu kaldırıp konuşmaya başladılar. Ben böyle dalıp gitmişken otobüs geldi.

Bir kafede çaylarımızı içip tatlı tatlı söyleşirken, Turgut Acar, bana Penguen Oteli (Gezi Aydınlığı) adlı yapıtını imzalayarak armağan etti, kapağında mavi fon üzerinde bir penguen bize bakıyor, içinde yaşamdan süzülüp, ustaca kaleme alınmış on iki öykü.

Ertesi sabah masamda, birinci öyküyü okumaya başladım, adı, (Öykümün Sonunu Çaldılar). Yapıt, birinci tekil kişi kipiyle kaleme alınmış. Başkişisi olan öykü yazarı, görkemli yerlerden hiç hoşlanmaz, ille de arkadaşı Sülo'nun kebab evi. Bu kez yine dumanlar tüten ocağın yanına kurulmuş, masasında üç köfte ve içindeki içilmiş bir şarap bardağı. Sülo, onu sever, bu nedenle yanındaki masaya oturtmuştur, fakat o ne? Karşısında, biri oğlan biri kız, iki genç, yanlarında bir bavul, demek ki kaçıyorlar. Hemen, bir öykünün genel konusu kurgulanmaya başlar kafasında, yiyeceği, içeceği unuttur, dikkat eder, işaretlerle konuşmaktadırlar. Kısa bir süre ocaktaki köftelere bakar, başını döndürdüğünde kalkıp gitmişlerdir. Sülo'ya bağırır, "Gittiler, öykümü çalarak gittiler!" Sülo, dışarı fırlar, acaba onları bulup getirebilecek mi?

(O Ses İçin) adlı öyküde, yaşlı kız belleğinde birikmiş anılarla gençliğinde bıraktığı evine döner. Basamakların gıcirtısı ve özellikle aradığı o ses kulağındadır. O sesi bir kez daha duyabilmek için basamakları yavaş yavaş, saya saya çıkar. Holden sonra gelen odadan Aydın onu çağırmişti, yıllar önce Buruşuk elleriyle kapının tokmağını çevirirken, içi titreyerek, tekrar onu çağırarak sesi bekler.

Diğer bir öyküde erkek "Davul zurna da çağıracağım." der. Kadın incecik sesiyle "Olmaz, başım çok ağrıyor." diye yanıtlar. Öykünün adı da "Davul Zurna Leylim Ley. Oğulları için sünnet düğünü yapmak isterler. Adam "Ben o davul zurna işini çözerim, işte böyle" diyerek karısının karşısında şarkı söyleyip, oynamaya başlar. Beden devinimleri o denli içten ve etkileyicidir ki, kadının gözleri açılır, başının ağrısı gider, kan dolaşımı hızlanır. İkisi de

gençtiler, bedenlerini ateş sarar. Adam elini kadının beline dolarken kadın yumuşak bir kedi gibi sokulur erkeğine...

“İnsan anıların tutsağıdır, kovsan gitmezler” diye başlıyor “Ekmek Kokusu Bir Acılı Günler Öyküsüdür” adlı öykü. Konu Erzurum’da yoksulluk içinde geçen günleri yansıtır. Savaş zamanıdır. Eğer un bulunursa perşembe günleri tandır yanar, ekmekler pişer yoksullara dağıtılır. Mahallede bu iyiliği yapan Anuş teyzedir. Gerçek adı Anais’tir, Ermeni’dir. O yörenin tüm insanlarına yardım eder, giysiler diker, ebelik yapar. Evinin bir odasında kızlara biçki dikiş, nakış dersleri verir, erkek çocuklara çıraklık işler bulur, zanaat öğrensinler diye..... “Babam Ev Aldı” (Paslı Menteşeler) adlı öyküde , anlatıcının babası yetmiş yaşındadır, fakat bir evleri yoktur. Sonra alırlar, ama ev eskiliğiyle. çürüklüğü ve küçüklüğüyle utanılacak bir binadır. Kapısı, dokunsan kırılacak, hele hele menteşeleri paslı mı paslı, kadı mührü gibidir. Ne zaman biraz dalsalar, uyusalar, bu menteşeler rüyalarına girer..... (Gezi Aydınlığı)nda birkaç yıl önce, İstanbul’da, Taksim Meydanı’nda .yaşanan olaylar, şiirsel bir dille, serbest ölçülü, çoğu kez uyaklı olarak anlatılır:

“Ne iyi dostum yasak geldi rakıya/ Sarhoş idik ayıldık/

İyi kötüden ayıran/ Bireylerden sayıldık

(...)

Önce turnalar geldi/ Yürüdüler geziye/

()

“Ağaç kestirmem” diye/ Güm batımı gezide toplanan turnalar/ Tosbağa çadırlarını kurdular

(...)

O gün yesin diye çapulcular/ Ekmekçiler, börekçiler/ sucular/ Elele verdiler/ Ne varsa Geziye getirdiler./

Göz gözeydik, diz dizeydik/ Güvendik birbirimize çok güvendik/ Böyleyken işte böyleyken mumlar yandı.

(...)

Birden sanırsın yer yerinden oynadı

Sonuca varıncaya dek direnişçilerin başına gelenler

her zaman aranacak ve anılacak belgesel niteliğinde, yürekleri titreten bir destan şeklinde anlatılır. “O An” da, işsiz bir kişi yollara düşer. Karnı da açtır. Yarı canlı, içi ezik, aylak aylak sokaklarda dolaşır. Akşam olur, gölgelerin kıvrımlarından oluşan yaratıklar, bitimsiz kederlere

açılan anılar, sonra çığlık gibi bir ses “Nereye?” diye sorar, civarına bakar, kimseler yok, yalnızca ölümcül bir çeliğin ucunda şavkıyan ışığı görür, yoksa “o an” geliyor mu?....

Öykünün adı “Yorgun Kuklacının Düş Dünyası (İşe Şeytan Karışırsa) Bu öyküde ay yüsyuvarlak doğar. Kuklacı nice sonra gelir. Yanında uzun kulakları ve uzun kuyruğuyla eşeği vardır. Ceviz ağacının altına çökerler. Cicinine zar zor da olsa, yetişir, yanında Karabaşla.Onlar da dibek taşına yerleşirler. Pazar günü kukla oynatılacaktır köyde. Herkes gülecek, eğlenecek, zaman bir hoş geçecektir.

Sabahı beklerken, el ayak çoktan çekilmiş, Cicinine sol gözünü aralayıp yöresini kolaçan ettiğinde Şeytan’ı görür, korkuyla iki gözünü de açar. Cicinine usulca kalkar, Şeytan’a uyar, peşine takılır, Sarı ay tepelerindedir.....

“Yelatı Binicileri” adlı öyküde ise genç kızlar konuşur. Yaşları on üç ya vardır, ya yoktur. Çimenler üzerine oturmuşlar, her biri birer damla su gibidir. Yelatlarını babaları, derslerdeki başarıları nedeniyle almıştır, (Yelatı, bisiklet demektir Anadolu’nun bazı yörelerinde YÇ) Laf döner dolaşır kapıcılara gelir. Onlar aralarında kapıcıya, durak derler. Birisi,“Bizim durak aynı kediye benziyor, hem de Sarman’a” der,hepsi gülüşürler. Söyleyen kanıtlamak ister, yelatlarına binip uçarlar. Gazoz kasasına oturmuş kedi yüzü duracağı bulurlar. Zavallının bir şeyden haberi yoktur, onlara saf saf bakar.

Diğer durağın neye benzediğini de anneanne anlatır.....

“Kilime Dokunan Öyküler” de dokuyucu kızlar, kadınlar işledikleri kilimin her ilmeğinde, kullandıkları her renkte yaşamlarının inişli çıkışlı anlarını, kırgınlıklarını, çaresizliklerini, umutlarını, mutluluklarını yansıtırlar. Anlayana, bilene, o kilimlerde neler gizlidir.

Güler, eğer zehir yeşili ipliği halkaya geçirdiyse, o artık pişmandır ama küskündür de. Eğer sarı ipliği işlemeye başladıysa yalnızlığını düşünmekte, ıssızlık denizinde yüzmektedir. Siyah hele siyah, Gülçe zorbela siyah yumağın ucunu bulup, Gülere uzatırken eli geri geri gider, titrek bir sesle “alır mısın?”derken onu okşamak ister. Güler’in ise içinden “tüm gücüyle bağirmek, böylece mutsuzluğundan kurtulmak” geçer. Daha sırada morlar, griler, kahverengiler hele hele kırmızılar, maviler vardır.....

Turgut Acar’ın anlattığı gibi, gerçekten, o eski sarhoşlar kalmadı artık , bu nedenle öyküye de aynı adı vermiş.(O Eski Sarhoşlar Kalmadı Artık) Şimdi, dışarıda içenler süklüm, püklüm evlerine gidiyor. Sokaklarda, ne nara atan var, ne de, Kör Yaşar gibi, ikinci narayı atan. Bu Kör Yaşar, evinin sokağına girince birinci narayı atar, hanımı duysun da kahve cezvesini mangala sürsün diye. Birkaç dakika sonra attığı ikinci nara, hanımı bunu da duysun, yıkanma suyunu ocağa koysun diye imiş.Tüm mahalleli bunların parolasını bilir, soluk almadan ikinci narayı beklermiş.....

Yapıtı adını veren “Penguen Adası “ adlı öyküde Ali usta konsolosluğun bahçe duvarını boyarken konsolos, “Şu çıplak dolaşan garibanlara içim acıyor, giydirelim zavallıları” der. Önce hamama sokulan, ardından konsolosluğun deposunda yıllarca beklemiş, yıpranmış, kuyruklu salon elbiselerini, giyen garibanlar gerçekten de penguenlere benzerler. Otelin sahibi Mor Fuat, onlara sevap olsun diye, yer verir, oda gösterir. Mor Fuad’da içkicidir, her gece kadehleri devirir. Babası Mor Cemal’de öylemiş, iyi kalpli, yardım severmiş ama alkole batmış. Bir gece sarhoşken oteli de kendini de yakmış. Oğlu Mor Fuat, zamanla durumu toparlamış. Garibanlar arasında birkaç dil bilenler, müdürlük yapmış, güngörmüş olanlar vardır, ama insan bir kez düşmeye görsün, yaşam hep iyi gitmiyor, ne oldum dememeli, ne olacağım demeli.....

Turgut Acar, bu yapıtında yalın ve kolay anlaşılır bir dil kullanmıştır, kısa tümcelerle anlatılan öyküler okurda merak duygusunu uyandırır, öyle ki, kişi, dikkatini hiç dağıtmadan, sayfalarca okumayı sürdürür.Öykülerde, bireyin toplum içindeki bunalımı, umutsuzluğu, geçmişini sorgulaması, yansıtılır. Yazar, aynı zamanda, yetenekli bir gözlemcidir. Yapıtta, okurun karşılaştığı, yelatı, oturgaç, kaşmerlik, becit, devetımarı, dulda, pusat, tengirtikme, kargış, yelyepelek gibi bugün ancak yerel olarak kullanılan sözcükler, tümceler içinde yeniden canlanarak güzel Türkçe’imizi varsıllaştırır.

Turgut Acar’ın daha nice özgün yapıtlarına erişmek dileğiyle.

Penguen Oteli (Gezi Aydınlığı), Turgut Acar, Öyküler, Pencere Yayınları, İstanbul,

=====

YENİDEN TÜRK DİLİ DERGİSİ

Yazınımız, ekinimiz, uygarlığımız, dilimiz, için bakıma özene görevli dergi

Yeniden Türk Dili Dergisi,

Dil ve yazın; şiir, öykü, deneme, eleştiri, günlük, düşün, ekin dergisi

Kurucu İyesi ve Genel Yayın Yönetmeni: Sencer Karacalıoğlu

Sencerkaracalioglu2002@gmail.com

Danışma ve Yazı Kurulu:

Prof. Dr. Ömer Demircan, Okan Baba, Prof. Dr. Süreyya Ülker

Teknik Danışman : Boğaçhan Orhan Boran

Bu dergi, yabancı sözcüklerin yerine olabildiğince Türkçelerini koymayı görev bilir.

Alınan yazı kesinlikle geri verilmez

Dergide yayınlanan yazıların her türlü sorumluluğu yazarlarıdır.

=====